

Maria Tikkaaja
ENNALTAEHKÄISEVÄ LAPSIPERHE-
TYÖ AIKUISSOSIAALITYÖSSÄ:
ASIAKKAIDEN KOKEMUKSIA VOI-
MAANTUMISESTA JA VANHEMMUU-
DEN TUKEMISESTA
Pro gradu – tutkielma
Sosiaalityö
Kevät 2014

Lapin yliopisto, yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Työn nimi: Ennaltaehkäisevä lapsiperhetyö aikuissosiaalityössä: asiakkaiden kokemuksia voimaantumisen ja vanhemmuuden tukemisesta.

Tekijä: Maria Tikkaaja

Koulutusohjelma/oppiaine: Sosiaalityö

Työn laji: Pro gradu -työ_X_ Sivulaudaturtyö__ Lisensiaatintyö__

Sivumäärä: 62 + liitteet

Vuosi: 2014

Tiivistelmä:

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää aikuissosiaalityössä asiakkaana olevien lapsiperheiden näkemyksiä vanhemmuuden tukemisesta ja voimaantumisen kokemuksesta. Tavoitteenani oli selvittää miten asiakkaat ovat kokeneet voimaantumista työskentelyssä sosiaalityöntekijän kanssa ja millaista tukea asiakkaat kokevat saaneensa vanhemmuuteensa. Lisäksi halusin selvittää mitä odotuksia ja toiveita asiakkailla on ennaltaehkäisevän lapsiperhetyön suhteen.

Tutkimus on laadullinen haastattelututkimus ja sen aineistonkeruumetodina on puolistrukturoitu haastattelu. Teoreettinen viitekehys tutkimuksessa koostuu aikuissosiaalityöstä ja sen sisällä tehtävästä ennaltaehkäisevästä lapsiperhetyöstä ja vanhemmuuden tukemisesta voimaantumisen näkökulmasta. Tutkimustani varten haastattelin seitsemää aikuissosiaalityössä asioivaa äitiä. Sosiaalityölle asetetut tavoitteet vaihtelivat yksilöllisesti, mutta pääsääntöisesti tavoitteena oli tukea äitejä vanhemmuudessa ja miettiä tulevaisuuden suunnitelmia niin, että itsenäinen selviytyminen niin taloudellisesti kuin sosiaalisesti onnistuisi parhaalla mahdollisella tavalla.

Tutkimuksen tulosten mukaan ennaltaehkäisevälle lapsiperhetyölle on tarvetta ja keskustelut sosiaalityöntekijän kanssa voivat olla asiakasta voimaannuttavia. Vanhemmuuteen ei suoranaisesti koettu saavan sosiaalityöntekijältä tukea, mutta tutkimustulosten mukaan sitä ei odotettukaan, vaan tukea saatiin muun muassa neuvolasta ja lähiverkostolta. Sosiaalityöntekijän rooli lapsiperheiden kanssa työskennellessä liittyi muun muassa taloudelliseen avustamiseen ja erilaisten etuuksien hakemiseen. Myös sosiaalityöntekijältä saatu henkinen tuki ja tsemppi sekä sosiaalityöntekijän saavutettavuus ja ihmissyys olivat merkittävässä roolissa asiakkaiden näkökulmasta tarkasteltuna. Tutkimuksen mukaan sosiaalityöntekijältä saatu tuki auttoi voimaantumaan niin, että tulevaisuuden suunnittelu tuli ajankohtaiseksi.

Avainsanat: aikuissosiaalityö, ennaltaehkäisevä lapsiperhetyö, vanhemmuuden tukeminen, voimaantuminen

Muita tietoja:

Suostun tutkielman luovuttamiseen kirjastossa käytettäväksi_X_

Suostun tutkielman luovuttamiseen Lapin maakuntakirjastossa käytettäväksi__

(vain Lappia koskevat)

Sisällys

1 Johdanto.....	1
2 Ennaltaehkäisevä lapsiperhetyö aikuissosiaalityössä.....	3
2.1 Aikuissosiaalityö Vaasassa.....	3
2.2 Ennaltaehkäisevä lapsiperhetyö.....	5
2.3 Vanhemmuuden tukeminen.....	8
3 Voimaantuminen teoreettisena viitekehyksenä.....	12
3.1 Voimaantumisen käsite.....	12
3.2 Voimaannuttava asiakastyö.....	13
3.3 Aikaisempia tutkimuksia.....	15
4 Tutkimuksen toteuttaminen.....	18
4.1 Tutkimustehtävät.....	18
4.2 Aineisto.....	19
4.3 Menetelmä ja analyysi.....	20
4.4 Tutkimuksen eettisyys.....	24
5 Tulosten tarkastelua.....	29
5.1 Haastateltavien elämäntilanne ja asiakkuus.....	29
5.2 Vanhemmuuden tukeminen.....	31
5.3 Voimaantumisen kokemus.....	39
5.4 Ennaltaehkäisevän lapsiperhetyön tarpeet.....	47
6 Johtopäätökset.....	52
Lähteet.....	60
Liitteet.....	63
Liite 1. Tutkimuslupa-anomus.....	63
Liite 2. Haastattelupyyntökirje asiakkaille.....	65
Liite 3. Haastattelurunko.....	67

1 Johdanto

Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen vuonna 2009 tekemän lapsiperheiden palveluihin liittyvän tutkimuksen mukaan yli puolet alle 9-vuotiaiden lasten vanhemmista on huolissaan omasta jaksamisestaan vanhempana. Huolta aiheuttavat yhteisen ajan riittämättömyys, omat vanhemmuuden taidot ja maltin menettäminen ristiriitatilanteissa. Tutkimuksessa käy ilmi, että lapsiin liittyvät huolet tulevat hyvin huomioituksi ja tunnistetuiksi lasten omissa toimintaympäristöissä kuten päivähoitossa, neuvolassa, kouluissa jne. Vanhemmat kokevat, että huoliin saadaan myös apua. Sen sijaan vanhempien omiin huoliin koskien vanhemmuutta apua oli huonosti saatavilla. (Perälä ym. 2011, 8, 73–75.)

Vanhemmuuden haasteisiin liittyvät taloudelliset ongelmat, päihde- ja mielenterveysongelmat, yksinäisyys, parisuhdeongelmat ja lähisuhdeväkivalta. Usein apua tarvitsevilla perheillä on useita ongelmia samanaikaisesti. Vanhemmuuden vahvistaminen ja ongelmien kasaantumisen ehkäiseminen on erittäin tärkeää. Ennakointi edellyttää resurssien kohdentamista varhaiseen puuttumiseen ja ehkäisevään työhön korjaavan työn sijaan. Lisäksi vaaditaan eri yhteistyötahojen tavoitteellista ja toimivaa yhteistyötä. (Perälä ym. 2011, 8.)

Tutkimuksessa olen kiinnostunut Vaasan kaupungin aikuissosiaalityöhön kuuluvan ennaltaehkäisevän lapsiperhetyön asiakkaiden kokemuksista työskentelystä sosiaalityöntekijän kanssa. Haluan tutkimuksessa selvittää asiakkaiden näkemyksiä ja kokemuksia siitä, miten voimaannuttavina he kokevat keskustelut sosiaalityöntekijän kanssa ja miten he kokevat saaneensa tukea vanhemmuuteensa ja elämäänsä vaikeuttaviin asioihin. Lisäksi olen kiinnostunut siitä millaisia toiveita asiakkailla on ennaltaehkäisevän lapsiperhetyön suhteen. Teoreettiseksi näkökulmaksi valikoitui empowerment, joka antaa asiakastyössä mahdollisuuden keskustelulle ja asiakkaiden omille ajatuksille sekä vanhemmuuden tukemiselle.

Aikuissosiaalityössä työskennellään lähinnä aikuisten kanssa, vaikka tuen kohteena on koko perhe. Kokemukseni mukaan sosiaalityöntekijän ja asiakkaan välinen vuorovaikutus on tärkeässä osassa asiakkaan voimaantumista ajatellen. Luottamuksellisen suhteen

ja siitä syntyneen vuorovaikutuksen avulla luodaan uskoa tulevaisuuteen ja vahvistetaan asiakkaan itsetuntoa. Sosiaalityöntekijän tehtävänä on yhdessä asiakkaan kanssa löytää hänen omat voimavaransa ja vahvuutensa ja vahvistaa niitä. Asiakkaan voimaantuessa puhe ja sanat siirtyivät tekoihin ja asiakkaan kokemus omasta vanhemmuudestaan ja kyvyistään toimia vanhempana vahvistuvat. Asiakkaan itsetunto ja usko omiin mahdollisuuksiin vaikuttaa asioihinsa ja tilanteeseensa paranevat.

Tutkimukseni teoreettinen viitekehys koostuu ennaltaehkäisevän lapsiperhetyön toteuttamisesta aikuissosiaalityössä sekä empowermentin teoriasta. Empowermentista käytän tutkimuksessani jatkossa sen suomennosta ”voimaantuminen”, joka kuvastaa yksilökeskeisyyttä ja voimavarakeskeistä lähestymistä asiakastyössä. Tutkimuksen toteuttamista kuvaan luvussa neljä, jossa on kerrottu tutkimustehtävät, aineisto, menetelmä ja analyysi sekä käyty läpi tutkimuksen eettisyyttä. Tutkimuksen tulokset esittelen luvussa viisi ja luku kuusi sisältää johtopäätökset.

2 Ennaltaehkäisevä lapsiperhetyö aikuissosiaalityössä

2.1 Aikuissosiaalityö Vaasassa

Aikuissosiaalityön kehittäminen alkoi pääosin 1990-luvun loppupuolella ja aikuissosiaalityön käsite on vakiintunut yleiseen käyttöön vasta 2000-luvulla (Saurama ym. 2011, 15). Aikuissosiaalityön määrittely on moninaista ja se osoittaa aikuissosiaalityön käsitteen olevan vielä melko jäsentymätön. Aikuissosiaalityöllä tarkoitetaan useimmiten sosiaalitoimistoissa tehtävää sosiaalityötä, joka keskittyy aikuisväestön kysymyksiin. Aikuissosiaalityöhön liitetään erilaisia näkökulmia kuten kuntouttaminen, arviointi, suunnitelmallisuus, palveluohjaus, oikeudellinen osaaminen, päihdetyö, kuntouttava työtoiminta, mielenterveystyö, tukiasumis- ja asunnottomuustyö, köyhien ja syrjäytyneiden kanssa tehtävä työ sekä toimeentulotukityö. Aikuisten parissa tehtävässä sosiaalityössä taloudellinen tuki on merkittävässä asemassa, mutta aikuissosiaalityö on paljon muutakin kuin rahan jakamista. (Kananoja ym. 2011, 212; Strömberg-Jakka 2012, 140.)

Aikuissosiaalityössä on kyse suunnitelmallisesta työotteesta ja se perustuu asiakkaan tilanteen kokonaisvaltaiseen arviointiin. Arvioinnin pohjalta asetetaan tavoitteet ja valitaan menetelmät, joiden avulla tavoitteita ryhdytään saavuttamaan. Työ on usein pitkäjänteistä ja kokonaisvaltaista. Aikuissosiaalityö on myös tarveharkintaista palvelua ja työn sisältönä voi olla asiakkaan kuntoutuminen ja työllistymiseen tähtäävien aktivointi- ja palvelusuunnitelmien tekeminen. Lisäksi palveluohjaus voi olla osana tilannearvion, suunnitelman ja kuntouttamisen ketjua. Aikuissosiaalityö on tiiviissä tekemisessä lain kanssa. Työtä raamittavat ja sisältöä määrittävät erityisesti lait toimeentulotuesta, kuntouttavasta työtoiminnasta sekä päihdehuoltolaki. Olennaista on oikeudellinen osaaminen, lakien tunteminen ja niiden soveltaminen käytäntöön. (Saurama ym. 2011, 15–16, 18–19.)

Useimmissa kunnissa aikuissosiaalityötä tehdään elämäntapaorganisaatiossa, jossa asiakkuus määräytyy iän mukaan. Merkittävänä osa-alueina ovat lapsiperheille ja ikääntyville suunnatut palvelukokonaisuudet. Aikuistenpalveluissa laki ei ohjaa sosiaalityöntekijöiden työtehtäviä yhtä paljon kuin esimerkiksi lastensuojelussa, vaan palvelut hajaan-
tuvat usealle toimintakentälle ja joskus myös kunnallisen palvelujärjestelmän ulkopuolelle. Aikuissosiaalityön organisaatioissa tehdään usein asiakkaan ikään perustuvia työn-

jakoja. Tämän tarkoituksena on selkeyttää työnjakoa ja mahdollistaa työntekijöiden erikoistuminen tiettyjen asiakasryhmien palveluiden tuntemiseen. Tässä on kuitenkin suuria eroja kuntien välillä eikä tiettyä yhtenäistä linjaa ole valtakunnallisesti olemassa. (Saurama ym. 2011, 19.) Vaasan kaupungissa aikuissosiaalityö on jaettu asiakasryhmiin mukaan erityistä tukea tarvitseviin maahanmuuttajiin, aktivointitiimiin sekä perhesosiaalityöhön, johon ennaltaehkäisevä lapsiperhetyö kuuluu. Jokaisella ryhmällä on omat sosiaalityöntekijänsä, jotka ovat erikoistuneet ryhmäänsä kuuluvien asiakkaiden tukemiseen ja ohjaamiseen.

Leila Kankainen (2012) on tutkinut aikuissosiaalityön haasteita. Kankaisen tutkimuksen mukaan aikuissosiaalityön toiminta koostuu eri kunnissa samantyyppisistä elementeistä, mutta vaihtelua on kuntien toimintatavoissa. Työtä ja työtapoja on määritelty, mutta määritelmät jäävät ajatuksen tasolle eikä työ toteudu niiden mukaisessa käytännössä. Aikuissosiaalityö ei ole vahvasti institutionaalisesti ohjattua toimintaa ja osin tästä syystä sen yhteiskunnallinen tehtävä ja toimintavaltuudet jäävät joiltain osin avoimiksi. Näin ollen toiminnan käsitteellinen ja käytännön määrittely on puutteellista ja toimintaan osallistuvien työntekijöiden tehtäväkuvat vaihtelevia. Aikuissosiaalityö joutuu myös viimesijaisen palvelun tehtävään ja kohtaamaan yhteiskunnan palveluiden puutteiden seurauksia.

Aikuissosiaalityössä työntekijät kohtaavat yhteiskunnassa tapahtuvia muutoksia yksilöiden kautta ja sosiaalityöntekijä näkee läheltä yhteiskunnassa tapahtuvien muutosten vaikutukset ihmisten elämään. Työttömyys, velkaantuminen ja muut ihmisten elämässä vaikuttavat kriisit näkyvät asiakastyössä. Työttömyys ja pätkätyöt vaikuttavat yksilöiden toimeentulotukeen ja sosiaaliturvaetuuksiin ja sitä kautta hyvinvoinnin kokemukseen ja jopa terveyteen. Työttömyys ja siihen liittyvät muut vaikutukset tuntuvat kasaantuvan henkilöille, joilla on matala koulutustaso tai he ovat muuten syrjäytymisriskin alla eläviä. Usein aikuissosiaalityön asiakkailta on myös vaikeuksia löytää vuokra-asuntoa. Kohtuuhintaisen asunnon löytäminen on vaikeaa, taloudelliset vaikeudet aiheuttavat helposti vuokratästä kertymisen ja muita maksuvaikeuksia ja luottotietojen menetystä. (Saurama ym. 2011, 19–22.)

Sosiaalityön palvelualue on yksi viidestä Vaasan kaupungin sosiaali- ja terveysviraston sosiaalityö- ja perhepalvelualueesta. Muut alueet ovat psykososiaaliset palvelut, lastensuojelu, vammaispalvelut ja maahanmuuttajatyö. Sosiaalityön palvelualue pitää sisäl-

lään aikuissosiaalityön, toimeentulotukiyksikön, kuntouttavan työtoiminnan ja työvoiman palvelupiste Triangelin. Sosiaalityön palvelualueen tehtävänä on ehkäistä, vähentää ja korjata yksilöiden, perheiden ja ryhmien toimintakyvyn, sosiaalisen hyvinvoinnin ja elämönhallinnan ongelmia ohjauksen, kuntoutuksen ja sosiaalisen tuen avulla. Lakisääteisiä tehtäviä palvelualueella on erityisesti taloudellisen avun eli toimeentulotuen antaminen määrääjässä. Näin turvataan yksilöiden kokonaisvaltaista hyvinvointia. (Vaasan kaupungin sosiaalityön palvelualueen toimintakertomus 2012.)

Sosiaalityön palvelualueen asiakkaina on paljon lapsiperheitä, jotka tarvitsevat tukea erilaisiin sosiaalisiin ongelmiin. Pääsääntöisesti perheillä on taloudellisen tuen tarvetta, johon vastataan toimeentulotuella. Lapsiperheiden tukeminen tapahtuu tukemalla vanhempia. Suunnitelmallisen sosiaalityön tavoitteena on ehkäistä ongelmia, vahvistaa vanhempien omia voimavaroja ja tukea vanhemmuutta sekä järjestää tarpeenmukainen ja riittävä palvelukokonaisuus perheen itsenäisen selviytymisen turvaamiseksi (Vaasan kaupungin sosiaalityön palvelualueen toimintakertomus 2012.)

2.2 Ennaltaehkäisevä lapsiperhetyö

Lapsen tärkein kasvuympäristö on hänen oma perheensä. Aikuissosiaalityön puolella painopiste on vanhemmissa ja heidän tukemisessaan, lapsia kuitenkin unohtamatta. Vanhempien ja muiden perheenjäsenten hyvinvointi vaikuttaa suoraan lapseen, joten tukemalla vanhempia edistetään myös lapsen hyvinvointia. Ongelmien ehkäisy toteutuu kaikissa lapsille suunnatuissa palveluissa, mutta samalla täytyy tukea lapsen vanhempia tai muita huoltajia. Mielenterveysongelmat, päihteiden käyttö ja työelämän lisääntyvät vaatimukset ovat haaste aikuisten parissa tehtävässä työssä.

Lasten hyvinvointi vaihtelee suuresti ja suurin syy tähän on perheiden erilaisuus ja erilaiset voimavarat ja kyvyt huolehtia omasta ja lasten elämään liittyvistä asioista. Lasten terveys ja hyvinvointi ovat kehittyneet parempaan suuntaan, mutta osa lapsista voi entistä huonommin. Lapsen hyvinvointi on yhteydessä vanhempien hyvinvointiin ja lapsen hyvinvointi tai pahoinvointi näkyy vanhempien hyvinvoinnin tai pahoinvoinnin kautta. Tämä aiheuttaa omat haasteensa palveluiden järjestäjälle ja palvelun luonteelle. Sen tulee pystyä ottamaan huomioon perhe ja yksilö kokonaisuutena omissa sosiaalis-

sa suhteissaan. (Enemmän ongelmien ehkäisyä, vähemmän korjailua? 2013,12; Perälä ym. 2011, 7.)

Lasten hyvinvoinnin edistäminen on taloudellisesti kannattavaa ja ehkäisee vaikeuksien syntymistä. Keskeisiä toimenpiteitä ovat perheiden tukeminen taloudellisesti sekä kasvuolojen kehittäminen ja ongelmien ennaltaehkäisy. (Räty 2012, 4,21; Taskinen 2007, 23.) Ehkäisy on halvempaa kuin korjaava työ. Kirsi Juhilan (2006, 77) mukaan ennaltaehkäisy perustuu siihen, että puututaan asioihin ennen kuin ongelmia on päässyt syntymään. Erityisen tärkeää on huomioida varhainen puuttuminen lasten ja nuorten kohdalla ja löytää riskiryhmät ajoissa. Tämä vaatii sosiaalityöntekijältä kykyä katsoa asioita kokonaisvaltaisesti ja tulevaisuutta silmällä pitäen.

Erilaisten korjaavien ja ennaltaehkäisevien palveluiden avulla pyritään lasten ja perheiden voimavarojen vahvistumiseen, hyvinvointiin ja terveyteen. Lapsiperheiden yksilöllisten ongelmien tunnistaminen on edellytys sille, että heille voidaan tarjota oikeanlaisia tukitoimenpiteitä oikeaan aikaan. Ongelmien tunnistamiseen tarvitaan toimivaa yhteistyötä eri toimijoiden kesken sekä toimijoiden että vanhempien välillä. Asiakaslähtöisten palveluiden kehittämiseksi tarvitaan kehittämisideoita ja kokemuksia myös palveluiden käyttäjiltä eli lapsiperheiltä. (Perälä ym. 2011, 17–18, 75.)

Käytännössä ennaltaehkäisyyn panostetaan vähän verrattuna korjaavaan työhön. Yksisy syy on se, että ongelmien etenemisprosesseja ei aina tunneta, jolloin vakaviinkin riskeihin ei suhtauduta riittävän vakavasti. Tällaisia riskejä ovat esimerkiksi perheväkivalta, kiusaaminen ja vetäytyminen sosiaalisista suhteista. Vakavien riskien kasaantuminen voi johtaa syrjäytymiseen. Toinen syy on se, ettei ehkäiseviin käytäntöihin uskota. Helpposti ajatellaan, että riskejä on ollut aina, normista poikkeava käytös on ihmisen omalla vastuulla ja perheiden on pärjättävä ilman ulkopuolista apua ja tukea. Kunta voi kuitenkin säästää sijoittamalla lapsiperheiden tukemiseen. Varhaista vanhemmuutta, lasten oppimista ja sosiaalisuutta tukevilla toimilla voidaan vähentää erityispalvelumenoja. (Hastrup ym. 2013, 21–22.)

Valtiovarainministeriön julkaisussa ”Enemmän ongelmien ehkäisyä, vähemmän korjailua” (2013, 13, 64) sosiaaliset ongelmat ja niistä selviytyminen nähdään jatkumona, jossa tilanteeseen voidaan puuttua eri vaiheissa ja keinot ja tavoitteet asetetaan kulloisenkin tilanteen mukaan. Jatkumon eri vaiheet ovat primaaripreventio, joka koostuu

lähinnä peruspalveluista, sekundaaripreventio ja tertiaaripreventio. Peruspalveluita nimitetään myös ehkäiseväksi lastensuojeluksi. Näillä palveluilla pyritään lisäämään lasten ja nuorten ja heidän perheidensä hyvinvointia, toimintakykyä ja elämästä selviytymistä. Ehkäisevä lastensuojelu tarkoittaa lapsen kasvun edistämistä sekä vanhemmuuden tukemista ilman, että lapsi on lastensuojelun asiakkaana. On erityisen tärkeää tukea vanhempia, joiden voimavarat ovat vähissä.

Useimpien ihmisten mielestä työ ja perhe ovat tärkeitä hyvinvoinnin tekijöitä. Työssäkäynti merkitsee paitsi toimeentuloa, myös itsensä toteuttamista, sosiaalisia suhteita ja mielekästä tekemistä. Työn ja perhe-elämän yhteensovittaminen on usein haastavaa etenkin pikkulapsiperheissä. Voimien ja ajan riittäminen sekä työlle että lapsille on haastavaa ja arjessa jaksaminen voi olla vaikeaa. Vaikka työ useille merkitsee mahdollisuutta itsenä kehittämiseen ja mielekkääseen toimintaan, on kokopäivätyö usein myös taloudellisesti välttämätöntä. Tänä päivänä myös pätkätyöt ja määräaikaisuudet rasittavat vanhempia enemmän kuin ennen. Työelämän vaatimukset voivat olla kohtuuttomia lapsiperheitä ajatellen ja vanhemmat voivat kokea syyllisyyttä kun jäävät hoitamaan sairasta lasta kotiin. Toisaalta työssä ollessa syyllisyyttä voi aiheuttaa se, että aikaa lapsille ei ole tarpeeksi. (Lammi-Taskula & Salmi 2009, 38–39.)

Aikapulaa suurempi rasite lapsiperheille on kuitenkin toimeentulon niukkuus. Vaikka lapsiperheiden niukkuus voi olla tilapäistä, niin sen tuottamaa räsitusta ei pidä vähätellä. Toimeentulon kanssa ongelmia on paitsi työelämän ulkopuolella olevilla vanhemmilla, myös pienituloisilla työssäkäyvillä vanhemmilla. Keskeinen hyvinvoinnin edistämisen ja syrjäytymisen ehkäisemisen väline onkin lapsiperheille kohdistetut riittävät tulonsiirrot. Epävarmuus toimeentulosta ja työelämän alati lisääntyvät vaatimukset vievät aikuisten voimia ja näkyvät myös lasten elämässä esimerkiksi vanhempien väsymyksenä ja lasten ja nuorten käyttäytymiseen liittyvinä ongelmina. Perheiden sosiaaliset ongelmat, köyhyys, työttömyys ja sosiaalinen syrjäytyminen vaikuttavat suoraan lapsen hyvinvointiin ja sosiaalisiin suhteisiin. (Lammi-Taskula & Salmi 2009, 46–47; Törrösen 2012, 23.)

Maritta Törrösen (2012, 30) mukaan lapsiperheiden köyhyys konkretisoituu kun sitä tarkastelee lasten näkökulmasta: pienituloisten vanhempien lapset voivat hävetä vanhempiensa vähävaraisuutta ja peittää jopa nälän tunteen vanhemmiltaan. Lapsia voi hävetä kun eivät voi pukeutua kuten ikätoverinsa. Heillä ei välttämättä ole mahdollisuut-

ta kutsua ystäviään kotiin ja viihdyttää heitä tarjoamalla esimerkiksi jotain syötävää. He myös asuvat ahtaasti. Köyhillä lapsilla on myös tekijöitä, jotka vähentävät hyvinvointia kuten mielenterveysongelmia, koulunkäyntiin liittyviä vaikeuksia, päihteiden käyttöä ja teiniraskauksia. Köyhien vanhempien lapsilla ei ole välttämättä mahdollisuutta harrastaa kuten muilla vaikka haluaisivatkin. Harrastukset tukevat ja kehittävät lasten ja nuorten sosiaalista hyvinvointia ja edesauttavat ystävyysuhteiden luomista. Harrastusten myötä lapsilla ja nuorilla on mielekästä tekemistä vapaa-ajallaan. Harrastusten tukemisella voidaan osaltaan ehkäistä lasten ja nuorten syrjäytymistä ja pahoinvointia.

2.3 Vanhemmuuden tukeminen

Vanhemmuuteen ja kasvattamiseen liittyvää tietoa on saatavilla runsaasti. Vanhempien täytyy palvelujen ja asiantuntijoiden tarjoamasta tiedosta löytää itselleen sopivat käsitykset ja ajatukset, joita he pitävät oikeina ja omaan tilanteeseensa sopivina. Asiantuntijatieto ei kuitenkaan siirry vanhemmille sellaisenaan, vaan tietoa suodattuu vanhempien omien kokemusten ja uskomusten kautta. Vuonna 2001 tehdyn Vanhemmuuden aika -kyselyn mukaan vanhemmat eivät koe saavansa riittävästi jakaa kokemuksiaan vanhemmuudesta. He eivät koe saavansa tukea vanhemmuuden emotionaalisiin ja psykologisiin kysymyksiin tai vuorovaikutusongelmiin. (Kekkonen 2004, 21–22.)

Vanhemmuus rakentuu sukupolvien ketjussa ja siihen vaikuttavat ajatukset, toimintatavat ja perinteen siirtyminen joko tietoisesti tai tiedostamatta. Negatiivinen sukupolviperimä tarkoittaa sitä, että vanhempien haitalliset tai vahingolliset kasvatus- ja käyttäytymismallit siirtyvät lasten elämään ja tulevaisuuteen. Vanhemmille olisi sen takia hyödyllistä päästä käymään läpi omia lapsuudenkokemuksiaan ja miettimään mitä niistä haluaa siirtää omille lapsilleen ja mitä ei. Ongelmien ylisukupolvisuus on tärkeää tunnistaa. Tällä tavoin on mahdollista lisätä vanhempien omaa ymmärrystä siitä, mitä kautta ongelmat ovat syntyneet. Kun tunnistetaan vanhempien oman lapsuuden merkitys tiettyjen toimintatapojen kuten alkoholin liikakäytön tai väkivallan syntymiseen, ongelmien kehitys voidaan katkaista. (Kekkonen 2004, 25; Perälä ym. 2011, 76.)

Kajantien ym. (2013, 36) mukaan syrjäytyminen voi alkaa jo kohdussa. Syrjäytyminen ja siihen liittyvät sosiaaliset ongelmat periytyvät usein sukupolvelta toiselle ja usein ajatellaan, että siihen liittyvät lähinnä kasvuympäristö ja vanhempien tarjoama malli tai

sen puute. Sikiökautiset olosuhteet voivat myös edistää huono-osaisuuden toistumista sukupolvelta toiselle. Äiti, jolla on sosiaalisia ongelmia, on raskaaksi tullessaan alttiimpi monille raskaushäiriöille ja käyttää todennäköisemmin raskausaikana päihteitä. Tämä voi vaikuttaa sikiöön tavalla, joka voi kasvattaa syrjäytymisriskiä tulevaisuudessa. Tästä syystä olisi tärkeää tukea vanhempia jo raskausaikana. Näin voitaisiin edistää ylisukupolvisten sosiaalisten ongelmien katkaisemista.

Vastuullista vanhemmuutta voidaan toteuttaa eri tavoilla ja vanhemmuuteen liittyvät vaikeudet sekä vastuuttomuus esiintyvät myös monitahoisina. Työntekijöiden täytyy ymmärtää ja tunnistaa vanhempien erilaisia todellisuuksia, jotta niitä pystyy tukemaan. Auttamistyössä on avuksi se, että työntekijä on itse käynyt läpi omaa vanhemmuuttaan ja siihen liittyviä heikkouksia ja vahvuuksia. Asiakkaiden omat käsitykset vanhemmuudesta voivat joskus poiketa suuresti työntekijän omista ajatuksista ja arvoista, joten oman vanhemmuuden tunnistaminen auttaa kohtaamaan asiakkaita kunnioittavammin, vaikka heidän näkemykset olisivatkin erilaisia kuin työntekijän. (Kekkonen 2004, 28–29.)

Perheiden moninaisuus vaikuttaa vanhemmuuden tukemiseen. Jokainen perhe on erilainen. Myös jokaisen perheen hyvinvointi on yksilöllistä ja jokaisen perheen ja vanhempien tarpeisiin pitäisi pystyä vastaamaan. Kun vanhempia autetaan ajoissa, autetaan myös perheen lapsia. Ja mitä aikaisemmin päästään auttamaan, sitä tehokkaampaa auttaminen yleensä on. Perälän ym. (2011, 78) tutkimuksen mukaan myönteiset palvelukokemukset ovat tärkeä osa ennaltaehkäisevää työtä ja helpottavat vaikeiden asioiden puheeksi ottoa.

Lapsiperheissä vanhempien välinen parisuhde vaikuttaa kaikkien perheenjäsenten hyvinvointiin ja heijastuu vanhemmuuteen ja lasten elämään. Perheen perustaminen usein lujittaa parisuhdetta, mutta etenkin pikkulapsiperheissä arki voidaan kokea vaativaksi ja puolisoilla on kahdenkeskistä aikaa vähemmän. Vanhemmuutta kuormittavat niin työelämän vaatimukset kuin oma terveys. Myös vanhempien välinen riitely ja mahdolliset omasta lapsuudesta nousevat huonot kokemukset aiheuttavat huolta jaksamisesta. (Lammi-Taskula & Salmi 2009, 50–51; Lammi-Taskula & Bardy 2009, 60.)

Aikuisen mielenterveys vaikuttaa parisuhteeseen ja sitä kautta myös lapseen. Kytäkseen huolehtimaan lapsistaan, aikuisetkin saattavat tarvita tukea ja apua. Vanhemmat

eivät kykene huolehtimaan lapsistaan, jos he voivat huonosti. Esimerkiksi masentuneella vanhemmalla voi olla vaikeuksia osoittaa lapselleen ja puolisolleen rakkautta. Lapsi voi kokea vanhemman pelottavana, ennalta arvaamattomana ja tavoittamattomana. Hänelle voi tulla tunne, että hänen on pärjättävä yksin eikä hänelle ole enää tilaa. Parisuhteessa voi olla riitelyä tai muita vaikeuksia mikäli toinen tai molemmat vanhemmat sairastuvat. Lapsi aistii kotona vallitsevan kireän ilmapiirin ja voi pelätä esimerkiksi vanhempiansa eroa. Perheen hyvinvoinnin kannalta parisuhteen tukeminen onkin ensiarvoisen tärkeää. Tie lasten hyvinvointiin kulkee vanhemmuuden ja aikuisuuden tukemisen kautta. (Enemmän ongelmien ehkäisyä, vähemmän korjailua 2013, 28; Kilpimaa 2009, 84, 89.)

Asiakastyössä tavoitteena on asiakkaan auttaminen. On kuitenkin tärkeää huomioida millä tavoin asiakasta autetaan. Jos asiakasta autetaan liikaa ja hänen puolestaan tehdään asioita, hän saattaa passivoitua. Jos apu on liian vähäistä, asiakas saattaa lannistua ja luovuttaa mahdottomalta tuntuvan asian edessä. Asiakastyö voi olla keskustelua, kannustamista, tukemista, ohjaamista, avustamista, vierellä kulkemista ja kuuntelemista. Tärkeintä on kuitenkin se, että asiakkaalle tulee tunne, että hän on saanut apua ja hänen tilanteensa on huomioitu. Huomionarvoista on myös se, että työntekijällä ja asiakkaalla on samanlainen käsitys avun tarpeesta. Tähän päästään parhaiten yhdessä keskustelemalla ja vuorovaikutuksen avulla. (Ihalainen & Kettunen 2011, 37–38.)

Sosiaalityöntekijöiden tehtävänä on tunnistaa ja ratkaista sosiaalisia ongelmia yhdessä asiakkaiden kanssa. Ihmisten elämäntavat ovat yksilöityneet nykypäivänä eikä voida aina sanoa mikä on oikea tai väärä tapa elää. Työntekijän näkökulmasta tämä vaatii ymmärrystä ja pohdintaa. Joskus on vaikea tunnistaa onko asiakkaan vaikealta näyttävä elämäntapa hänen oma tietoinen valintansa vai tarvitseeko hän apua ongelmien selvittämiseen. Ammattilaisen näkökulmasta haastavaa on tunnistaa perheet, joissa huolenaiheita ja ongelmia on runsaasti (Ihalainen & Kettunen 2011, 71, 73, 85, 97.) Kati-Pupita Mattilan (2008, 14) mukaan jokaiselle tulee kuitenkin antaa tilaa hänen omaan persoonalliseen elämäänsä valintoineen ja pyrkimyksineen.

Kohtaamisella on erittäin suuri merkitys sosiaalityössä; miten työntekijä kohtaa asiakkaan, tuntee asiakas olevansa arvostettu, hyväksytty ja samalla tasolla työntekijän kanssa? Avoin ja toisen mielipiteen ja kokemuksen huomioonottava vuorovaikutus luo hyvän pohjan luottamuksen synnylle. Sosiaalityössä luottamus on ensiarvoisen tärkeää.

Ilman luottamusta ei voi syntyä toimivaa ja avointa asiakassuhdetta, jota tarvitaan parhaan mahdollisen sosiaalityön tekemiseksi.

Mattila (2008, 17–18) toteaa, että työntekijän omat asenteet voivat vaikeuttaa asiakkaan arvostamista. Mikäli työntekijällä on omassa elämässään käsittelemättömiä kriisejä, ne voivat saada hänet suhtautumaan asiakkaaseen tuomitsevasti tai ylimielisesti. Vaikka työntekijällä olisi tahtoa suhtautua ja toimia asiakkaan tilanteeseen sen vaatimalla tavalla, hän ei välttämättä pysty siihen, koska omat tunteet vaikuttavat työskentelyyn niin voimakkaasti. Jonkun asiakkaan tilanne saattaa muistuttaa työntekijää jostain mikä liittyy hänen omaan menneisyyteensä. Tärkeää on, että ottaa vastuun omista tunteistaan eikä syytä niistä asiakasta, vaikka ne syntyvät vuorovaikutuksessa asiakkaan kanssa.

3 Voimaantuminen teoreettisena viitekehystenä

3.1 Voimaantumisen käsite

Empowerment suomennetaan usein valtaistumiseksi, valtautumiseksi, voimaantumiseksi tai voimavaraistumiseksi, mutta usein käytetään pelkästään alkuperäistä englanninkielistä termiä empowerment. Suomennoksista käy ilmi, että empowerment voidaan suomentaa sekä sanan valta että voima kautta. Valtaistuminen kuvaa muun muassa prosessorientoitunutta ja ihmisyyttä vahvasti kunnioittavaa ja yhteiskuntatietoista empowermentia kun taas voimaantuminen kuvaa paremmin yksilökeskeisyyttä, toimijuutta ja kokemusta korostavaa empowermentia. Valtaistavassa lähestymistavassa yksilön elämään liittyvä eriarvoisuus, osattomuus ja vääryys ovat keskeisessä osassa myös yhteiskunnallisesta näkökulmasta katsottuna. Lähtökohtana on, että tila ymmärretään muutosta vaativaksi ja päämääränä on vääryyden poistaminen. (Hokkanen 2009, 329–334.)

Voimaannuttavassa lähestymistavassa keskeistä on yksilön oma kokemus muutosta vaativasta tilanteesta. Tälle kokemukselle annetaan suuri tila ja huomiota kiinnitetään erityisesti siihen, että yksilö löytää itsestään tarvittavan voiman muutostyöhön. Sosiaalityössä on viimeaikoina kiinnostuttu narratiivisista työmenetelmistä ja ne voidaan nähdä yhtenä voimaannuttavan sosiaalityön erityismenetelminä. On kuitenkin syytä muistaa, että asiakkaiden odotukset empowerment -lähtöiselle työskentelylle ja sosiaalityöntekijän roolille vaihtelevat ja empowerment on joka kerta sovitettava yksilöllisesti. (Hokkanen 2009, 317, 329–332.)

Robert Adams (1996, 4, 7) näkee voimaantumisen myös asiakaslähtöisesti. Hänen mukaansa voimaantuessaan yksilön on mahdollista vaikuttaa elinoloihinsa kohentamalla ja muuttamalla niitä, saavuttaa toiveitaan ja auttaa toisia näissä tavoitteissa. Voimaantuminen on siis keino saada aikaiseksi muutos ja tavoittaa päämäärä. Työntekijöiden on pyrittävä siihen, että asiakkaat saavuttavat menettämänsä vallan takaisin ja sitä kautta pystyvät parantamaan elämänhallintaansa ja elinolosuhteitaan.

Mattila (2008, 36, 57) toteaa, että vaikka asiakasta väliaikaisesti kannatellaan, on tärkeää saada hänet ottamaan vastuuta omasta elämästään. Asiakkaan kunnioittaminen ja

ihmisyyden kokonaisvaltainen esiintuominen vuorovaikutuksen avulla vahvistavat asiakkaan itsetuntoa ja rohkaisevat häntä ottamaan kiinni omasta elämästään. Kaarina Määtän ja Tuula Uusitalon (2008, 8) mukaan ihmisen voimavarat ja niiden vahvistaminen toimivat puskurina ongelmien pahenemista vastaan.

Koska voimaantumisessa yksilön oma kokemus on tärkeä, on voimaantuminen suhteellista. Käytännön työssä voimaantuminen nähdään usein prosessina, jonka luonteeseen kuuluu jatkuva edistymisen tavoittelu. Päämäärän merkitystä ei voi kuitenkaan vähätellä, sillä päämäärällä on suuri merkitys esimerkiksi sosiaalityön asiakkaille. Usein tavoitteet kannattaa pilkkoa osiin ja asettaa pieniä päämääriä, joihin on mahdollista päästä. Näin asiakkaan itseluottamus nousee, samoin usko siihen, että pystyy vaikuttamaan omiin asioihinsa ja siihen, että asiat järjestyvät. Alusta alkaen tietoisuuden lisääminen on ollut voimaantumisessa olennainen osa. (Hokkanen 2009, 321–322, 324.)

3.2 Voimaannuttava asiakastyö

Voimaantuminen on Juhilan (2006, 120–121, 177–179) mukaan sosiaalityön interventiota ja keskeisin osallistavan sosiaalityön työväline. Voimaantumisessa keskeisessä roolissa ovat sosiaalityön asiakkaat itse ja sosiaalityöntekijät toimivat muutoksen tukijana ja mahdollistajana. Sosiaalityöntekijän roolia voidaan kuvata viestinviejäksi, jolloin sosiaalityöntekijä puhuu tai kirjoittaa asiakkaidensa puolesta ja hallitsee ne tavat ja käytännöt, joilla nämä tehdään. Sosiaalityöntekijä myös huolehtii siitä, että asiakkaan arjessa on riittävästi tukea ja hänellä on mahdollisuudet työskennellä oman tilanteensa muuttamiseksi. Sosiaalityöntekijä ottaa vastuuta asiakkaan asioiden järjestämisestä ja kokonaisvaltaisesta hyvinvoinnista. Vaikeassa elämäntilanteessa olevat ihmiset eivät välttämättä jaksa itse selvittää heille kuuluvia etuja ja palveluita saati räätälöidä etuja ja palveluviidakosta itselleen parhaiten sopivan palvelukokonaisuuden.

Michael Leadbetter (2002, 201–202, 206) mainitsee voimaantumisen monitahoisen määritelmän olevan haasteellista sosiaalityössä. Työntekijät, jotka käyttävät voimaannuttavaa työotetta voivat kohdata ongelmia käsitteiden ja ristiriitojen takia. Ongelmat korostuvat erityisesti tilanteissa, joissa työntekijän interventio sisältää laillista toimivaltaa kuten lastensuojelussa. Näissä tilanteissa asiakas menettää omia mahdollisuuksiaan voimaantua ja riippuvuus työntekijästä korostuu. Käytännössä ongelmat kehittyvät siitä

syystä, että työntekijän ja asiakkaan näkemykset eroavat toisistaan esimerkiksi lapsen etua ajatellessa. Tilanteissa, joissa sosiaalityöntekijän on käytettävä laillista toimivaltansa puuttua asiakkaiden elämään, on ristiriita voimaantumisen tavoitteen kanssa.

Voimaantumisen toteutuminen sosiaalityössä merkitsee asiakkaan ottamista mukaan tilanteensa nimeämiseen ja hoitonsa ja tulevaisuutensa suunnitteluun, asiakkaan osallisuuden ja toimijuuden tukemista hoidon ulkopuolisessa elämässä ja kumppanuutta ja liittolaisuutta auttamisessa. (Antikainen-Juntunen 2005, 55.) Myös Seija Mustajärven (2008, 4) mukaan muutosprosessi on mahdollinen ainoastaan silloin kun se kyetään integroimaan henkilökohtaisesti mielekkäällä tavalla asiakkaan omaan elämänkenttään ja tärkein työväline asiakkaiden muutoksen motivoinnissa on sosiaalityöntekijän vuorovaikutustaidot. David Howen (2009, 146–147) mukaan sosiaalityöntekijät tuovat käytäntöön omia kokemuksiaan ja historiaansa ja tästä syystä on erityisen tärkeää, että kaikki työntekijät ovat kriittisiä ja refleктоivat työtänsä.

Adamsin (1996, 58–61) mukaan voimaantumisessa tärkeää on dialogi ihmisten välillä. Sen avulla on mahdollista tuottaa kriittistä keskustelua, tilanteiden uudelleen ajattelemista ja sitä kautta puheiden ja tekojen käytäntöön siirtymistä. Asiakasta voidaan auttaa voimaantumisessa olemalla läsnä asiakkaan tunteiden käsittelyssä ja tukemassa asiakasta omien ongelmien ratkomisessa ohjaamalla oikeaan suuntaan. Lisäksi vahvistetaan asiakkaan omia ominaisuuksia, asenteita ja toimintaa.

Asiakaslähtöisessä käytännön työssä asiakkaan subjektiivinen kokemus on merkittävässä asemassa. Voimaantumisessa asiakaslähtöisyys tarkoittaa sitä, että toimitaan asiakkaan ehdoilla. Pyrkimyksenä on, että sosiaalityön asiakkaat saavuttaisivat valtaa itse enemmän kuin mitä heille tarjotaan. Voimaantuminen nähdään yksilön elämässä tukemassa itsetuntemusta ja itsekontrollia. Mitä enemmän yksilöt tuntevat voivansa vaikuttaa omiin asioihinsa, sitä paremmaksi heidän itsetuntonsa tulee ja heidän luottamuksensa kykyyn hoitaa omia asioitaan kasvaa. (Adams 1996, 8; Howe 2009, 149.)

Mattilan (2008, 12–14) mukaan ammatillisuus tuo välineitä vuorovaikutuksen kohtaamiseen, mutta ei itsessään auta kohtaamisessa mikäli ammattilaiselta puuttuu ihmisyyttä. Ihmisyyteen kuuluu se, että työntekijä osaa aidosti välittää asiakkaastaan, on läsnä asiakastilanteessa ja kuuntelee ja jakaa asiakkaan kokemuksen. Ammatillisuus tuo varmuutta työntekijän omaan kykyyn hoitaa eteen tulevia asioita, mutta ihmisyyden puuttuessa

aito kohtaaminen epäonnistuu. Luottamuksellisen ilmapiirin syntyminen vaatii läsnä olemista.

3.3 Aikaisempia tutkimuksia

Helena Palojärvi on tutkinut lisensiaatintutkimuksessaan vertaistuen merkitystä voimaantumisen välineenä sosiaalityössä. Voimaantumisen tunteet ilmenivät kokemuksina ongelmien hallintaan saamisesta ja jatkuvan kasvun ja kehityksen sekä vertaistuen keskeisyydestä. Tulosten mukaan merkittävä voimavara oli toisilta oppiminen. Myös ihmissuhteiden selkiytyminen oli osa voimaantumista. Tutkittavien itsetunnon nousemiseen ja sisäisen vallan kokemukseen vaikutti kokemus siitä, että omiin ongelmiin voi vaikuttaa ja saada ne hallintaan. (Palojärvi 2009, 24, 66, 84.)

Myös Susanna Rautio (2013, 165) on tutkimuksessaan huomannut vertaistuen merkityksen. Rautio tutki vuosina 2005–2008 toteutuneessa Perhe-hankkeessa työskentelevien perhetyön ammattilaisten omaan työhön ja asiakastilanteisiin liittyviä kirjoituksia. Kirjoituksia analysoimalla Rautio tuli tulokseen, että ryhmämuotoinen työskentely edesauttoi vanhempien kokemuksia voimaantumisen suhteen. Vertaistuella oli suuri merkitys, yhdessä tekemällä vanhemmat saivat voimia ja tunteen osallisuudesta.

Voimaantumisella on monia merkityksiä ja se asettaa omat haasteensa voimaantumista tukevalle työskentelylle. Määritelmä on abstrakti ja siksi ei ole täysin selvää mitä se käytännössä tarkoittaa ja sen takia voi olla kyseenalaista väittää sen olevan merkittävässä asemassa vanhempien voimaantumista ajatellen. Raution tutkimuksessa voimaantuminen nähtiin vanhemmuuteen liittyvien kykyjen, perhe-elämän ja hyvinvoinnin kehittymisenä. Tähän päästiin kun perhettä lähestyttiin voimaantumisen näkökulmasta ja perhekeskeisellä tavalla ja autettiin vanhempia huomaamaan omia voimavarojaan ja käyttämään niitä. Jos suhde ja yhteistyö vanhempien ja työntekijöiden välillä on toimivaa, avointa, kunnioittavaa ja luottamuksellista, on mahdollista saavuttaa voimaantumista vanhempien osalta. Voimaantuneet asiakkaat ottavat enemmän vastuuta valinnoistaan ja muuttavat käyttäytymistään. (Rautio 2013, 159–160.)

Voimaantuminen on saanut paljon huomiota 1990-luvulta alkaen. Leadbetterin (2002, 206) mukaan kriittisesti katsottuna voidaan väittää, että todellisuudessa ihmisten saamat

hyödyt eivät aina kohtaa sitä mistä puhutaan. Leadbetter nostaa esiin tekijöitä, jotka vaikuttavat sosiaalityössä voimaantumista estävästi. Voimaantumisen määritelmä voidaan laimentaa tarkoittamaan pelkästään mahdollistamista. Tässä määritelmässä työntekijä nähdään vähemmän johtavassa roolissa ja voimaantumisen merkitys on vähäisempi. Työntekijät voivat myös käyttää voimaantumista hillitsemään asiakkaiden vaatimuksia kehittämällä toimintatapoja ja käytäntöjä, joihin liittyy vahvasti omatoimisuutta. Tällä tavalla palveluntuottaja voi yrittää kiertää esimerkiksi lakisääteisen vastuun palvelujen järjestämisestä tarjoamalla vain sellaisia palveluja, jotka parhaiten kohtaavat asiakkaiden omat tarpeet.

Myös Raution (2013, 164) analysoimista teksteistä tuli ilmi haasteita, jotka voivat vaikeuttaa voimaannuttavan työotteen kehittämistä asiakkaiden kanssa. Kiireinen työ ja suuret asiakasmäärät vaikeuttavat perustyötä ja työntekijöiden omia mahdollisuuksia toipua työn rasituksista. Tämä aiheuttaa haasteita laadukkaan perhekeskeisen työn tekemiselle ja vanhempien tukemiselle. Myös vanhempien omat odotukset eivät aina kohtaa tarjolla olevia tukitoimia ja se vaikeuttaa mahdollisuutta tukea ja voimaannuttaa vanhempia. Voimaantumisen edellytyksenä on asiakkaan ja työntekijän yhteinen tavoite ja keinot tavoitteen saavuttamiseksi.

Voimaantumiseen liittyy myös arvioinnin haasteita. Tomi Järvisen (2009, 8) mukaan voimaantumista tulisi tarkastella myös sosiaalisena ilmiönä. Teoreettisesti tarkasteltuna voimaantuminen valottaa käsitettä ja ilmiötä yksipuolisesti, sillä voimaantuminen nähdään siinä yksilön sisäisenä voiman tunteena. Voimaantunut ihminen toimii kuitenkin sosiaalisissa verkostoissa ja voimaantumisen tunnetta koetaan suhteessa niihin.

Yksilön voimaantumisessa on tunnistettavissa tekijöitä, jotka mittaavat voimaantumista, mutta yksinään mikään niistä ei ole riittävä kuvaamaan voimaantunutta henkilöä. Yksilön sisäinen voimantunne syntyy usean tekijän vuorovaikutuksessa. Järvinen mainitsee Beairston luokittelemia tekijöitä, jotka mittaavat voimaantumista. Nämä tekijät Beairston on jakanut kolmeen luokkaan: kognitiiviset tekijät, konatiiviset tekijät sekä affektiiviset tekijät. Kognitiivisiin tekijöihin kuuluvat tieto, ymmärrys, ajattelukyky, näkemys sekä kyky hallita sisäisiä kognitiivisia prosesseja. Konatiiviset tekijät pitävät sisällään itesesäätelyn, päättäväisyyden, halun oppia, itsearviokyvyn, motivaation hallintakyvyn, päämäärätietoisuuden ja tehokkuususkomukset. Affektiivisiin tekijöihin kuuluvat uteliaisuus, rehellisyys, optimismi ja rohkeus. (Järvinen 2009, 9-10.)

Voimaantunut henkilö kykenee motivoimaan itseään vaikeissakin tilanteissa ja asettaa itselleen päämääriä, joita tavoittelee mahdollisista vaikeuksista huolimatta. Voimaantuminen ei siis ilmene pelkästään onnistumisten yhteydessä. Voimaantunut ihminen on utelias, optimistinen ja rohkea tulevaisuuden suhteen. Osa voimaantumista osoittavista tekijöistä on vaikeasti mitattavissa, mutta sosiaaliseen kanssakäymiseen liittyvät ominaisuudet ovat helpommin tunnistettavissa. (Järvinen 2009, 10–11.)

Järvisen mukaan haastavinta voimaantumista mitattaessa on sisäisen voimantunteen henkilökohtaisuus. Pelkkä yksilön oma kokemus ei ole riittävä, jos voimaantumista halutaan mitata. Kuitenkin yksilön myönteiset käsitykset omista kyvyistään vaikuttavat positiivisella tavalla hänen tapansa toimia, vaikka käsitykset eivät olisikaan realistisia tai objektiivisesti mitattavissa. (Järvinen, 2009, 11). Voimaantumisen mittaaminen tai arviointi ei käytännön työssä ole näkyvästi esillä. Tärkeintä on asiakkaan oma kokemus voimaantumisesta ja se, että hän kykenee itse hallitsemaan elämäänsä. Tärkeää on se, että sosiaalityöntekijä kykenee nimeämään ja osoittamaan asiakkaalle työskentelyn aikana tilanteet, joissa muutosta on tapahtunut ja miten asiakas on itse niihin vaikuttanut.

4 Tutkimuksen toteuttaminen

4.1 Tutkimustehtävät

Tutkimustehtävät liittyvät asiakkaiden kokemuksiin aikuissosiaalityössä tehtävästä ennaltaehkäisevästä lapsiperhetyöstä. Haluan tutkimuksessani korostaa asiakkaiden omia kokemuksia sosiaalityön merkityksestä heidän elämäänsä ja vanhemmuuteensa. Päätehtävä tutkimuksessa on:

Miten asiakkaat ovat kokeneet voimaantumista työskentelyssä sosiaalityöntekijän kanssa?

Alatehtävät tutkimuksessa ovat:

Millaista tukea asiakkaat kokevat saaneensa vanhemmuuteensa?

Mitä odotuksia ja toiveita asiakkailla on ennaltaehkäisevän lapsiperhetyön suhteen?

Tutkimuksessa olen kiinnostunut Vaasan kaupungin aikuissosiaalityöhön kuuluvan ennaltaehkäisevän lapsiperhetyön asiakkaiden kokemuksista työskentelystä sosiaalityöntekijän kanssa. Haluan tutkimuksessa selvittää asiakkaiden näkemyksiä ja kokemuksia siitä, miten voimaannuttavina he kokevat keskustelut sosiaalityöntekijän kanssa ja miten he kokevat saaneensa tukea vanhemmuuteensa ja elämäänsä vaikeuttaviin asioihin. Lisäksi olen kiinnostunut siitä millaisia toiveita asiakkailla on ennaltaehkäisevän lapsiperhetyön suhteen. Teoreettiseksi näkökulmaksi valikoitui empowerment, joka antaa asiakastyössä mahdollisuuden keskustelulle ja asiakkaiden omille ajatuksille sekä vanhemmuuden tukemiselle.

Oma lähtökohtani tutkimuksessa on se, että asiakkaiden kokema voimaantuminen tapahtuu vuorovaikutuksessa sosiaalityöntekijän kanssa. Keskustelujen ja tapaamisten myötä asiakkaiden itsetunto nousee ja usko mahdollisuudesta vaikuttaa omiin asioihinsa ja sitä kautta tilanteensa parantamiseen vahvistuu. Vanhemmuuden tukeminen tapahtuu voimaantumisen kokemuksen kautta, kun asiakkaat saavat vahvistusta omiin kykyihinsä

vanhempina ja saavat peilata lasten kasvatukseen ja huolenpitoon liittyviä asioita ulkopuolisen, mutta luotettavan henkilön, tässä tapauksessa sosiaalityöntekijän, kanssa.

4.2 Aineisto

Hirsjärven ym. (2012, 161) mukaan lähtökohtana laadullisessa tutkimuksessa on todellisen elämän kuvaaminen mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Jouni Tuomen ja Anneli Sarajärven (2012, 85–86) mukaan laadullisen tutkimuksen tavoitteena ei ole tilastollinen yleistäminen, vaan siinä pyritään kuvaamaan jotain ilmiötä tai tapahtumaa, ymmärtämään tiettyä toimintaa ja antamaan teoreettisesti mielekäs tulkinta jollekin ilmiölle. Tämän takia laadullisessa tutkimuksessa on tärkeää, että henkilöt, joilta tietoa kerätään, tietävät tutkittavasta ilmiöstä tai asiasta mahdollisimman paljon ja heillä olisi siitä kokemusta. Tästä syystä aineisto pitää valita harkiten niin, että se on tarkoitukseen sopiva. Tutkimusraportissa on kerrottava miten ja millä perustein aineisto on valittu tutkimukseen.

Haastateltavat ovat Vaasan sosiaalityön palvelualueen asiakkaita, jotka ovat olleet asiakkaina aikuissosiaalityössä ennaltaehkäisevää lapsiperhetyötä tekevän sosiaalityöntekijän luona. Haastateltavat valikoitiin niin, että palvelusuunnitelma on laadittuna tai asiakastyölle on asetettu selkeät tavoitteet mikäli palvelusuunnitelmaa ei vielä ole tehty. Palvelusuunnitelmaan kirjataan työskentelyn tavoitteet ja menetelmät tavoitteiden saavuttamiseksi yhteistyössä sosiaalityöntekijän ja asiakkaan kanssa. Näin sekä asiakkaalla että työntekijällä on yhteinen käsitys siitä mihin työskentelyllä pyritään. Tutkimukseen valikoitui asiakkaita, joiden asiakkuus aikuissosiaalityön puolella oli kestänyt haastatteluun mennessä vähintään kuusi kuukautta. Tällä tavoin pyrittiin varmistamaan se, että työskentelylle oli laadittu tavoitteet ja varsinainen sosiaalityö oli aloitettu ja tapaamisia ja keskusteluja sosiaalityöntekijän kanssa oli kertynyt useampia.

Tutkimusluvan saatuani sosiaalityöntekijä valitsi asiakkaiden joukosta tutkimukseen sopivan aineiston, jolta kysyi luvan minun yhteydenottoon. Yhteystiedot saatuani joulukuussa 2013 lähetin yhteydenottokirjeen ja suostumuslomakkeen haastatteluun 11 asiakasperheelle. Suostumuslomakkeen pyysin palauttamaan kahden viikon sisällä kirjeen saapumisesta. Viimeinen palautuspäivä oli juuri ennen joulua. Pelkona oli, että kirjeet osallistumispyyntöineen hukkuvat joulukiireiden keskellä eikä vastauksia tule. Halusin

kuitenkin saada haastattelut sovittua heti tammikuulle 2014, joten laitoin kirjeet menemään ajankohdasta huolimatta. Viimeiseen palautuspäivään mennessä olin saanut viisi suostumusta ja kaksi suostumusta sain sosiaalityöntekijän välityksellä. Suostumuslomakkeiden ja sosiaalityöntekijän kautta saatujen suostumusten pohjalta olin yhteydessä haastateltaviin ja sovimme haastattelun ajankohdasta ja paikasta. Haastatteluista kuusi tein tammikuun aikana ja yhden helmikuun alussa. Yhteensä aineistoa kertyi seitsemän erillistä haastattelua. Kaikki haastattelut tehtiin kasvotusten joko haastateltavan kotona tai sosiaalitoimistossa. Kaikki haastattelut nauhoitettiin ja litteroitiin sanatarkasti jälkeensä. Litteroitua aineistoa tuli noin 42 sivua.

Haastattelupaikan valinta on olennainen osa onnistunutta haastattelua. Haastattelutilanteen on hyvä olla rauhallinen ja haastattelupaikan sellainen, että siellä voi keskittyä haastatteluun ilman keskeytyksiä ja uteliaita katseita. Jari Eskolan ja Jaana Vastamäen (2010, 29–30) mukaan haastattelua ei kannata tehdä liian virallisessa tilassa, koska haastateltava saattaa kokea olonsa epävarmaksi. Tässä tutkimuksessa haastateltavat saivat itse valita haastattelupaikan ja suurin osa haastateltavista halusi haastattelun tehtäväksi omassa kodissaan päiväsaikaan, kun lapset olivat koulussa tai hoidossa. Muutama haastateltava halusi sopia haastattelun sosiaalitoimistoon, jossa olivat tottuneet asioimaan.

4.3 Menetelmä ja analyysi

Tutkimus on laadullinen haastattelututkimus ja sen aineistonkeruumetodina on puoli-strukturoitu haastattelu. Haastattelun etu on sen joustavuus. Haastattelijalla on mahdollisuus tehdä lisäkysymyksiä, toistaa kysymys, oikaista väärinkäsityksiä ja selventää kysymyksiä. Joustavuutta lisää myös se, että kysymykset voidaan esittää haastattelijan mielestä sopivimmassa järjestyksessä. Haastattelussa on tärkeää saada mahdollisimman paljon tietoa tutkittavasta asiasta, joten haastatteluun voidaan valita henkilöt, joilla on kokemusta tai tietoa tutkittavasta aiheesta. Haastattelun onnistumisen kannalta on suositeltavaa antaa kysymykset haastateltavalle etukäteen tutustuttavaksi. Näin haastateltava voi valmistautua haastatteluun. On myös eettisesti perusteltua kertoa haastateltavalle mitä aihetta haastattelu koskee ja mitä siinä tullaan kysymään. Haastattelun etuihin kuuluu myös se, että haastattelija voi toimia lisäksi havainnoitsijana. Tällöin on tärkeää harkita tuleeko havainnointia hyödyntämään tutkimuksen tekemisessä. Tuloksista pitäisi

selvitä onko havainnointia käytetty ja miten se on vaikuttanut tuloksiin, mikäli havainnoinnista on maininta tutkimusraportissa. (Hirsjärvi ym. 2012, 205; Tuomi & Sarajärvi 2012, 73–74.) Tässä tutkimuksessa havainnointia ei käytetty.

Haastattelun luotettavuutta saattaa heikentää moni asia. Osa niistä johtuu niin haastattelijasta kuin haastateltavastakin ja itse haastattelutilanteesta kokonaisuutena. Haastateltava voi kokea haastattelun uhkaavaksi tai pelottavaksi. Haastattelussa on myös taipumus antaa sosiaalisesti hyväksyttäviä vastauksia. Voi olla, että haastateltava haluaa esiintyä hyvänä kansalaisena, joka on yhteiskunnallisesti aktiivinen ja moraalisesti oikein toimiva henkilö. Normin vastaisesta käyttäytymisestä usein vaietaan, samoin sairauksista ja taloudellisesta tilanteesta. Haastattelijalle voi olla haastavaa osata tulkita haastateltavan vastauksia tällaisten kulttuuristen merkitysten ja merkitysmaailmojen valossa. Haastatteluaineisto on myös tilannesidonnaista. Tutkittavat saattavat puhua haastattelutilanteessa toisella tavalla kuin jossakin toisessa tilanteessa. Tämä pitää ottaa huomioon tuloksia yleistettäessä. (Hirsjärvi ym. 2012, 206–207.)

Haastattelun avulla pystytään tutkimaan erilaisia ilmiöitä ja etsimään vastauksia erilaisiin ongelmiin. Erilaisia haastattelumuotoja ovat lomakehaastattelu, teemahaastattelu ja syvähaastattelu. Tässä tutkimuksessa käytettiin aineistonkeruumetodina puolistrukturoitua haastattelua eli teemahaastattelua. Eskolan ja Vastamäen (2010, 26–29) mukaan teemahaastattelu on Suomessa suosituin tapa kerätä aineistoa laadulliseen tutkimukseen. Teemahaastattelussa edetään etukäteen valittujen teemojen ja niihin liittyvien tarkentavien kysymysten avulla.

Haastattelussa korostuu ihmisten omat tulkinnat asioista, heidän antamat merkitykset sekä se miten merkitykset syntyvät vuorovaikutuksessa. Teemahaastattelu voi olla hyvin avointa keskustelua tai tarkasti strukturoitua haastattelu ja kaikkea siltä väliltä. Tässä tutkimuksessa haastattelu eteni jokaisen tutkittavan kohdalla etukäteen suunnitellun haastattelurungon mukaisesti. Teemahaastattelussa etukäteen mietityt teemat perustuvat tutkimuksen teoreettiseen viitekehykseen. Pyrkimyksenä on löytää merkityksellisiä vastauksia tutkimuksen tarkoituksen tai tutkimustehtävän mukaisesti. Teemahaastattelu sopii hyvin tilanteisiin, joissa kohteena ovat intiimit tai arkaluontoiset aiheet tai kun halutaan selvittää heikosti tiedostettuja asioita, arvostuksia, ihanteita ja perusteluja. (Metsämuuronen 2009, 247; Tuomi & Sarajärvi 2012, 74–75.)

Aineisto analysoitiin aineistolähtöisellä sisällön analyysillä. Analyysiä on ohjannut myös teorialähtöinen sisällönanalyysi. Sisällönanalyysin avulla pyritään saamaan tutkittavasta ilmiöstä kuvaus tiivistetyssä ja yleisessä muodossa. Kerätty aineisto saadaan järjestetyksi johtopäätöksiä varten. Tämä on aiheuttanut myös paljon kritiikkiä sen vuoksi, että tutkija saattaa kuvata analyysia todella tarkasti, mutta ei pysty tekemään mielekkäitä johtopäätöksiä. Järjestettyä aineistoa ei pidä esitellä tuloksina. Teorialähtöisessä sisällönanalyysissä luokittelu perustuu aikaisempaan viitekehykseen, joka voi olla joko teoria tai käsitejärjestelmä. (Tuomi & Sarajärvi 2012, 103.) Tässä tutkimuksessa viitekehyksen muodostavat aikuissosiaalityössä tehtävä ennaltaehkäisevä lapsiperhetyö ja voimaantuminen.

Tuomen ja Sarajärven (2012, 108) mukaan aineisto kuvaa tutkittavaa ilmiötä ja sisällönanalyysin tarkoituksena on luoda sanallinen ja selkeä kuvaus tutkittavasta ilmiöstä niin, että aineiston sisältämä informaatio ei katoa. Analysoinnin tarkoituksena on informaatioarvon lisääminen, koska hajanaisesta aineistosta pyritään luomaan mielekästä ja yhtenäistä informaatiota. Aineistoa selkeytetään analyysin avulla, jotta voidaan tehdä selkeitä ja luotettavia johtopäätöksiä tutkittavasta ilmiöstä. Kun aineistoa käsitellään laadullisesti, se hajotetaan ensin osiin, luodaan käsitteet ja kootaan uudelleen uusin käsittein loogisesti eteneväksi kokonaisuudeksi. Laadullisen tutkimuksen tekemisessä on tyypillistä, että aineistoa analysoidaan jokaisessa prosessin vaiheessa.

Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä on kolme vaihetta. Aluksi aineisto pelkistetään siten, että aineistosta karsitaan tutkimukselle epäolennaiset asiat pois. Pelkistäminen voi tapahtua esimerkiksi siten, että aukikirjoitetusta aineistosta etsitään ilmaisuja, jotka liittyvät tutkimustehtävään ja alleviivataan ne erivärisillä kynillä. Alleviivatut ilmaisut listataan peräkkäin eri konseptille. Ennen analyysin aloittamisessa tulee määrittää analyysiyksikkö esimerkiksi yksittäinen sana tai lause. Analyysiyksikön määrittämistä ohjaavat tutkimustehtävä ja aineiston laatu. (Tuomi & Sarajärvi 2012, 109–110.)

Pelkistämisen jälkeen aineisto ryhmitellään eli aineistosta koodatut alkuperäisilmaukset käydään tarkasti läpi ja aineistosta etsitään samankaltaisuuksia tai eroavaisuuksia kuvaavia käsitteitä. Samaa asiaa tarkoittavat käsitteet ryhmitellään ja yhdistetään luokaksi ja luokka nimetään sen sisältöä kuvaavalla käsitteellä. Luokittelussa aineisto tiivistyy kun yksittäiset tekijät sisällytetään yleisempiin käsitteisiin. Ryhmittelyssä luodaan alustavia kuvauksia tutkittavasta ilmiöstä. (Tuomi & Sarajärvi 2012, 110.)

Ryhmittelyä seuraa aineiston käsitteellistäminen, jossa erotetaan tutkimuksen kannalta olennainen tieto, jonka perusteella muodostetaan teoreettisia käsitteitä. Ryhmittely on osa abstrahointiprosessia. Käsitteellistämässä edetään alkuperäisaineiston käyttämistä kielellisistä ilmauksista teoreettisiin käsitteisiin ja johtopäätöksiin. Luokituksia yhdistellään niin kauan kuin se aineiston sisällön näkökulmasta on mahdollista. Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä käsitteitä yhdistellään ja saadaan vastaus tutkimuskysymykseen. Sisällön analyysi perustuu tulkintaan ja päättelyyn, jossa edetään empiirisestä aineistosta kohti käsitteellistä näkemystä tutkittavasta ilmiöstä. Tuloksissa esitetään empiirisestä aineistosta muodostettu malli, käsitejärjestelmä, käsitteet tai aineistoa kuvaavat teemat. Johtopäätösten tekemisessä pyritään ymmärtämään asioiden merkitykset tutkittaville. Tarkoituksena on siis ymmärtää tutkittavia heidän omasta näkökulmastaan. (Tuomi & Sarajärvi 2012, 111–113.)

Teorialähtöisessä sisällönanalyysissä ensimmäiseksi muodostetaan analyysirunko, joka voi olla hyvin väljä. Tämän jälkeen analyysirungon sisälle muodostetaan aineistosta lähteviä luokituksia induktiivisen sisällönanalyysin periaatteita noudattaen. Aineistosta voidaan siis poimia asioita, jotka kuuluvat analyysirunkoon, ja asioita, jotka jäävät sen ulkopuolelle. Analyysirunko voi olla myös strukturoitu, jolloin aineistosta kerätään vain siihen sopivia asioita. (Tuomi & Sarajärvi 2012, 113.)

Aloitin aineiston varsinaisen analysoinnin lukemalla litteroituja haastatteluja läpi useita kertoja. Lukemista ohjasi tutkimukseni teoreettinen viitekehys, joka muodostuu aikuis-sosiaalityössä tehtävästä ennaltaehkäisevästä lapsiperhetyöstä ja voimaantumisesta. Analyysia lähdin tekemään poimimalla aineistosta asioita, jotka liittyivät analyysiyksiköihin, jotka olin valinnut aineiston ja teoreettisen viitekehysten perusteella. Teema-haastattelu eteni seuraavien teemojen mukaan: vanhemmuuden tukeminen, voimaantumisen kokemus sekä omat näkemykset ja ideat ennaltaehkäisevän lapsiperhetyön suhteen.

Tulokset jaoin teemojen mukaan kolmeen osaan. Jokaisen teeman alle keräsin asioita, jotka aineistosta nousivat esille ja jaoin ne erilaisiin luokkiin, joiden alle keräsin kyseiseen luokkaan kuuluvia asioita. Tämän tutkimuksen tarkoituksena ei ole yleistää tuloksia koskemaan suurempaa joukkoa, vaan tarkoituksena on tuoda esiin yksittäisten asiakkaiden kokemuksia ja näkemyksiä vanhemmuuden tukemisesta ja voimaantumisen ko-

kemuksista aikuissosiaalityössä. Tutkimuksen avulla haluan tuoda esiin sitä miten lapsiperheet kokevat saavansa tukea vanhemmuuteensa sosiaalityöntekijältä ennaltaehkäisevässä lapsiperhetyössä.

4.4 Tutkimuksen eettisyys

Eettisten kysymysten pohdinta on erottamaton osa tutkimustyötä, vaikka kaikkea pohdintaa ei aina eettiseksi mielläkään. Arkisten kysymysten pohdinta on osa tutkijan ammattitaitoa. Eettinen pohdinta alkaa jo siinä vaiheessa kun tutkija alkaa miettiä tutkimusaihettaan ja pohdinta jatkuu koko tutkimusprosessin ajan. Eettisille kysymyksille ei ole yksiselitteistä tai selkeää vastausta eikä niihin voi hakea vastausta erilaisten mitta-
reiden avulla. Tästä syystä eettiset kysymykset voivat jäädä helposti huomaamatta tai niiden perimmäinen luonne ei välttämättä aukea helposti tutkijalle. Jokainen tutkija tekee kuitenkin omassa tutkimustyössään jatkuvasti ratkaisuja, jotka edellyttävät eettistä pohdintaa. Tästä syystä tutkimuksen eettisiin kysymyksiin on syytä perehtyä jo ennen tutkimuksen aloittamista. Etiikka voidaan nähdä kykynä analysoida kysymysten eri ratkaisuvaihtoehtoja ja sitä kautta tutkija oppii itse soveltamaan omia arvojaan käytäntöön ja tekemään eettisesti oikeita valintoja. (Clarkeburn & Mustajoki 2007, 22–25, 52–53.)

Tutkimusetiikkaan liittyy kaksi tekijää. Ensinnäkin siinä on kyse tutkimuksen päämääriin liittyvästä moraalista ja siitä, millä keinoilla tavoitteita saavutetaan. Toiseksi tutkimusetiikassa pohditaan sitä, miten moraalilla voidaan ylläpitää ja miten se pitäisi ylläpitää. Etiikka ja moraalit sovketaan usein toisiinsa. Etiikka on ihmisen moraalista käyttäytymistä ja sen perusteita koskevaa tutkimusta. Moraali taasen pitää sisällään yksilöiden ja yhteisöjen kulttuurisidonnaiset käsitykset hyvästä ja pahasta tai oikeasta ja väärästä. Moraali edellyttää näiden käsitysten sisäistämisen. Ihminen toimii eettisesti oikein, kun hän on punninnut jonkun tekonsa merkitystä ja sen seuraamuksia ja tullut sen jälkeen johtopäätökseen, että teko on eettisesti oikea tai väärä. Teko voi olla yleisten normien vastainen, mutta ihminen on kuitenkin valmis toimimaan eettisesti oikein päämääriensä hyväksi. (Mäkinen 2006, 10–11.)

Tutkimusetiikka jaetaan tieteen sisäiseen ja ulkopuoliseen etiikkaan. Sisäinen etiikka liittyy tieteenalan luotettavuuteen ja totuudellisuuteen. Esimerkkeinä voidaan mainita muun muassa se, että tutkimusaineistoa ei väärennetä tai luoda tyhjästä eikä toisten

tekstejä, tuloksia tai raportteja plagioida tai varasteta. Ulkopuolinen etiikka puolestaan käsittelee sitä, miten tieteen ulkopuoliset intressit vaikuttavat tutkimukseen, siihen mitä tutkitaan ja miten tutkitaan. (Mäkinen 2006, 13–15, 34.)

Tutkimusetiikka luokitellaan yleensä normatiiviseksi etiikaksi mikä tarkoittaa sitä, että se pyrkii vastaamaan kysymykseen siitä, mitkä ovat ne oikeat säännöt, joita tulisi noudattaa. Tiede on hyvin sääntösidonnaista ja tiedeyhteisö on sidoksissa tutkimuseettisten sääntöjen noudattamiseen, mutta yksittäinen tutkija pystyy toimimaan myös vilpillisesti. Hyvä tieteellinen käytäntö ja eettisesti oikean tieteellisen toiminnan säännöt ovat lähellä toisiaan. Puhutaan muun muassa avoimuudesta, rehellisyydestä, toisten kunnioituksesta ja julkisuudesta. Tutkimusetiikka voidaan nähdä tutkijoiden ammattietiikkana, johon kuuluvat eettiset periaatteet ja normit, joita tutkijan pitää noudattaa sekä teoriana, joka pyrkii kuvaamaan tutkimuseettistä järjestelmää ja periaatteita. (Mäkinen 2006, 15.)

Clarkeburn ja Mustajoki (2007, 26–28) nimeävät eettisen päätöksenteon prosessiksi, jossa on neljä erillistä vaihetta. Nämä vaiheet ovat eettisten kysymysten olemassaolon tunnistaminen, havaittuun kysymykseen reagoiminen, ratkaisun toteuttamiseen sitoutuminen sekä ratkaisun eettisen lujouden pohtimisesta ulkopuolisen paineen alla. Eettisten kysymysten tunnistaminen on oleellinen taito, sillä ilman kysymystä on mahdotonta miettiä eettisesti oikeaa ratkaisua. Tämä kyky on Clarkeburnin ja Mustajoen mukaan opittavissa, mutta se ei välttämättä kehity itsestään, vaan vaatii työtä. Kun tutkija on reagoinut eteen tulleeseen eettiseen kysymykseen, täytyy erivaihtoehtoja pohtia ja niihin perehtyä. Ratkaisu, johon tutkija päätyy, ei kaikkien mielestä ole välttämättä oikea, mutta pohdinnan perusteella tutkija kykenee perustelemaan päätöksensä ja auttaa muut näkemään miten eri asioita on painotettu päätöksenteossa. Ratkaisuun ja sen toteuttamiseen sitoutuminen vaatii myös valintaa, sillä halu tehdä eettisesti oikein on vain yksi halu muiden joukossa. Jotkut muut halut voivat ajaa eettisyyden edelle ja tällöin tutkijan aikaisemmat perustelut ja valinnat mitätöityvät, mikäli hän toimii epäeettisesti. Ulkopuolelta paineita voi tulla, jos tutkijan toimintaympäristössä on asioita, jotka puoltavat toisenlaista eettistä valintaa. Tällaisia paineita voivat aiheuttaa esimerkiksi aikapula ja resurssipula.

Tutkijalla on velvollisuus toimia niin, että ei loukkaa hyvää tieteellistä käytäntöä. Velvollisuudet voivat olla lakisääteisiä liittyen esimerkiksi tutkittavien kohteluun, vaitioloon ja tutkimuksesta informointiin. Velvollisuudet voivat olla myös kirjoittamatto-

mia velvollisuuksia osana tutkimusyhteisöä. Tutkijalla on velvollisuus noudattaa tieteellisiä sääntöjä kuten rehellisyyttä, huolellisuutta ja tunnustaa toisten tutkijoiden osuus työssään. Tiedeyhteisö määrittelee säännöt ja raamit, joiden sisällä tutkijan on toimittava säilyttääkseen asemansa osana tiedeyhteisöä. Tutkijalla on myös oikeuksia. Hänellä on ennen kaikkea oikeus tulla tunnustetuksi omien tulostensa tuottajana ja hänellä on oikeus luottaa toisten tutkijoiden työhön. (Clarkeburn & Mustajoki 2007, 80–81.)

Tutkimuksen alussa pitää päättää mitä tutkimusmateriaalille tehdään tutkimuksen päätyttyä. Jos materiaali tuhotaan, varmistetaan tutkimukseen osallistuneiden yksityisyys. Tämä toisaalta tarkoittaa sitä, että tutkimustulosten tarkistaminen ei onnistu jälkikäteen mikäli tutkijaa syytetään esimerkiksi tutkimusmateriaalin keksimisestä. (Mäkinen 2006, 81). Tässä tutkimuksessa aineisto kerättiin haastatteleamalla sosiaalityön asiakkaita ja kaikki haastattelut nauhoitettiin, jonka jälkeen ne litteroitiin sanatarkasti. Sosiaalityötä määrittää tiukasti vaitiolovelvollisuus, joka pitää huomioida kaikissa tutkimuksen teon vaiheissa.

Haastattelun käyttö aineistonkeruun metodina on yleinen, mutta sen käyttämiseen liittyy useita eettisiä ongelmia. Ennen haastattelua on syytä pohtia muun muassa sitä miten varmistetaan, että vastaukset ovat luotettavia, miten haastateltavia pitää huomioida ja miten haastateltavat valitaan sekä voidaanko haastattelut nauhoittaa. Haastateltaville pitää kertoa miten anonymiteetti varmistetaan tutkimuksen eri vaiheissa. Tutkija kantaa aina vastuun tutkittavien yksityisyyden suojasta. (Kuula, 2012, 204; Mäkinen 2006, 92–93.)

Mäkisen (2006, 94–95) mukaan haastattelun nauhoittamiseen pitää saada haastateltavan suostumus ja haastateltavalla pitää olla mahdollisuus keskeyttää haastattelu ja kieltäytyä tutkimukseen osallistumisesta. Myös Kuula (2011, 183–139) tuo esiin sen, että tutkittavalla on oikeus keskeyttää tutkimukseen osallistuminen, mutta myös tutkijan on hyvä miettiä asiaa tutkittavan näkökulmasta. Jos jonkun asian käsitteleminen on tutkittavalle selvästi kiusallista, voi asian käsittelyn lopettaa. Vaikka tutkija ja tutkittava ovatkin haastattelutilanteessa niin sanotusti saman pöydän äärellä, on tutkijalla kuitenkin lähtökohtaisesti suurempi valta. Tutkittavan ei välttämättä ole helppoa keskeyttää tutkimusta, johon on etukäteen antanut suostumuksensa.

Tässä tutkimuksessa kerroin jokaiselle haastatteluun osallistuneelle haastattelun nauhoittamisesta ja pyysin siihen luvan. Kerroin myös siitä miten tulen nauhoitetta käsittelemään ja miten hävitän saadun aineiston. Haastattelut poistan nauhurilta ja kirjallisessa muodossa olevan aineiston hävitän asianmukaisesti kun tutkimusraportti on valmis ja hyväksytty. Jokaisella haastateltavalla oli mahdollisuus kieltäytyä haastattelun nauhoittamisesta, mutta kaikki antoivat suostumuksen. Kerroin myös, että haastattelu voidaan keskeyttää haastateltavan niin halutessa ja tutkimukseen osallistumisen tai haastattelun käyttämisen voi kieltää milloin tahansa. Painotin myös sitä, että yksittäinen henkilö ei ole valmiissa raportissa tunnistettavissa ja saadut tiedot pysyvät vain minun tiedossani.

Kuulan (2011, 135–138) mukaan tutkija voi määritellä tutkimuksensa arkaluontoisuuden. Tutkija voi perustella arkaluontoisuutta esimerkiksi lain perusteella, jolloin arkaluontoisia aiheita voisivat olla muun muassa rikollisuuteen, sairauksiin, uskontoon tai sosiaalietuuksiin liittyvät asiat. Jonkin asian arkaluontoiseksi kokeminen riippuu ihmisestä ja toiselle henkilölle arkaluontoisista asioista puhuminen voi olla helpompaa kuin toiselle. Myös kulttuuriset tekijät voivat vaikuttaa siihen koetaanko joku asia arkaluontoiseksi vai ei. Usein tutkimuksen aiheen itselleen arkaluonteiseksi kokeva henkilö ei alun perinkään suostu osallistumaan tutkimukseen ja toisinaan esimerkiksi haastattelu voi muuttua arkaluontoisten asioiden käsittelemiseksi sattumalta. Kuulan mukaan vailinainen informointi tutkimuksen aiheesta, sisällöstä ja tavoitteista ei ole hyväksyttävää eikä tietoa saa suunnitellusti jättää kertomatta. Kuulan mielestä pitää kuitenkin muistaa, että tutkimusaineisto tai analyysi saattaa johtaa tutkimuskysymysten tarkentumiseen tai muuttumiseen ja tämä ei ole luokiteltavissa harhauttamiseksi.

Mäkisen (2006, 94) mukaan haastattelut voivat olla erityisen haasteellisia etenkin jos kohteena ovat esimerkiksi sairaat ihmiset. He ovat riippuvaisia hoitavasta henkilökunnasta ja jos heiltä kysytään mielipidettä hoidosta, pitää vastaukseen suhtautua varauksellisesti. Mielestäni tämä sama asia pätee myös sosiaalitoimen asiakkaita haastateltaessa.

Työskentelen itse aikuissosiaalityössä sosiaalityöntekijänä ja osa haastateltavista yhdisti minut sosiaalitoimistoon. En ollut kuitenkaan koskaan työskennellyt kenenkään haastateltavan kanssa enkä tiennyt heidän taustoistaan mitään etukäteen. He olivat muutenkin minulle entuudestaan tuntemattomia ihmisiä. Haastattelutilanteessa en huomannut, että oma roolini sosiaalityöntekijänä olisi vaikuttanut keskusteluun. En tuonut omaa rooliani sosiaalityöntekijänä haastattelun aikana esille, mutta en myöskään pyrkinyt sitä miten-

kään salaamaan. Puhuin itsestäni opiskelijana ja korostin sitä, että tutkimuksen tekeminen liittyy omiin opintoihini, ei osallistujien asiakkuuteen sosiaalitoimessa. Kerroin, että heillä on kuitenkin mahdollisuus kertoa omia mielipiteitään ja saada tutkimuksen kautta äänensä kuuluviin. Tuloksissa on kuitenkin syytä huomioida se, että haastateltavien vastauksiin asia on saattanut vaikuttaa esimerkiksi niin, että he eivät täysin avoimesti olleet pystyneet kokemuksiinsa tai mielipiteitään kertomaan mikäli ovat mieltäneet minut aikuissosiaalityön sosiaalityöntekijäksi.

5 Tulosten tarkastelua

5.1 Haastateltavien elämäntilanne ja asiakkuus

Kaikki tutkimukseen osallistuneet haastateltavat olivat naisia, iältään 19–42-vuotiaita. Haasteltavista kaksi oli naimisissa, yksi avoliitossa ja neljä yksinhuoltajaa. Kahden haastateltavan naisen lasten isä oli haastattelun aikana suorittamassa vankeusrangaistusta. Avoliitossa olevan naisen perhe koostui hänen omista lapsistaan ja avomiehen lapsista. Yhdellä haastateltavista oli loppuun viety ammatillinen tutkinto. Yksi haastateltavista oli aloittanut opiskelun uudelleen elämäntilanteen parannuttua ja yhdellä oli useampi keskeneräinen tutkinto, joiden loppuun vieminen ei sen hetkisessä elämäntilanteessa ollut mahdollista. Muilla ei ollut peruskoulun jälkeistä tutkintoa tai opiskelu oli jäänyt jostain syystä kesken.

Syitä sosiaalityön asiakkuuden alkamiselle oli erilaisia. Yksi haastateltavista oli ottanut itse yhteyttä sosiaalityöntekijään, kun hänelle oli tullut tunne, ettei enää jaksanut yksin lasten kanssa, vaan tarvitsee jotain apua.

”Mähän otin sinne itte yhteyttä kun asiat meni siihen, että niinku mä en enää nukkunu öisin. Mä olin niin väsynyt etten mä saanut enää unta.” H6

Jokaisella haastateltavalla oli asiakkuus myös toimeentulotuen piirissä ja siirto sosiaalityöntekijälle oli joidenkin haastateltavien kohdalla tullut toimeentulotukiyksikön sosiaaliohjaajalta, jolle oli tullut tapaamisissa huoli jostain asiakkaan tilanteeseen liittyvästä asiasta.

”No taloudellisen tuen tarvehan se kaikkein suurin.” H4

”No raha-asiat. Et sieltä saa vähän avustusta. Niinku vuokraan...” H2

Ennakolliset lastensuojeluilmoitukset tulevat Vaasassa aikuissosiaalityön sosiaalityöntekijälle ja yksi haasteltava kertoi tulleensa asiakkaaksi ennakollisen lastensuojeluilmoituksen kautta. Myös lastensuojelun sosiaalityöntekijän kautta oli eräs haastateltava siirtynyt asiakkaaksi aikuissosiaalityöhön tultuaan täysi-ikäiseksi.

”Ku siinä ku mä olin raskaana. Mä kävin semmosessa ku hal-poli ja siellä sitten ne sano et jos on tarvis. Mä jouduin sinne just sen takia ku miehellä on huumetausta ja ne sano että ne joutuu tekemään ennakollisen lastensuojeluilmoituksen...” H5

”Pääsin itte lastenkodista ku olin kaheksantoista. Ja se on jatkunut sitte.” H1

Haasteltavat pyrittiin valitsemaan niin, että palvelusuunnitelma on tehtynä tai sosiaalityölle on muuten asetettu selkeät tavoitteet. Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000) määrittää, että sosiaalihuoltoa toteutettaessa on laadittava palvelusuunnitelma, jollei kyseessä ole tilapäinen neuvonta ja ohjaus tai ellei suunnitelman teko muuten ole ilmeisen tarpeetonta. Suunnitelma on laadittava yhteistyössä asiakkaan kanssa.

Haasteltavista neljällä oli valmis palvelusuunnitelma tai sitä oltiin tekemässä tai aloittamassa. Kahdella haastateltavista ei ollut valmista palvelusuunnitelmaa eikä siitä ollut ollut puhetta, mutta sosiaalityön tavoitteet olivat haasteltavilla selvillä. Ainoastaan yksi haastateltavista kertoi, ettei tiedä mikä on palvelusuunnitelma tai mitkä ovat sosiaalityön tavoitteet. Yleensä sosiaalityön tavoitteena oli asiakkaan kokonaisvaltainen tukeminen haastavassa elämäntilanteessa ja tulevaisuuden suunnittelu.

”Nyt mä tarvin paljon tukee ku mä oon yksinhuoltaja. Ja just että mä pääsisin tästä nyt eteenpäin johonkin kouluun.” H1

”Meidän elämisen turvaamiseksi.” H3

”...ruvettiin kyllä sitten jonkun tapaamisen aikana puhumaan siitä, että miten niinku jatkossa ja aionko mä vielä opiskella. Kyllä se siitä sitten lähti muotoutumaan.” H6

Palvelusuunnitelma tehdään yhteistyössä asiakkaan kanssa ja tavoitteet lähtevät pääsääntöisesti asiakkaasta itsestään. Sosiaalityöntekijä täydentää tavoitteita tarpeen mukaan. Joskus yhteistyö voi olla haastavaa ja asiakkaan tavoitteet ja sosiaalityön keinot auttaa ja tukea eivät kohtaa.

”Mä oon tienny koko ajan sen mihin mä yritän päästä. Silloin ku me muutettiin tänne mulle sanottiin, että ne ei tue mua. Niinpä mitään suunnitelmaa ei voitu tehdä. Tuntu siltä, että mua ei kuunneltu yhtään, ketään ei kiinnostanut ja mitään ei voitu tehdä.” H4

Asiakastyötä tehdessä on tärkeää muistaa se, että vaikka työntekijä saisi luotua hyvän suhteen asiakkaaseen ja hallitsee hyvät vuorovaikutustaidot, ne eivät välttämättä johda muutokseen asiakkaan tilassa. Palvelusuunnitelmaa laadittaessa pitää selvittää millaisiin muutoksiin asiakas on valmis sitoutumaan ja millainen toiminta on asiakkaalle haasteellista, tavoiteltavaa ja mihin asiakas on valmis sitoutumaan. Asiakkaan aktivoitumista ajatellen on tärkeää pohtia, mikä on asiakkaan oma haaste ja miten se on sidoksissa hänen omaan sosiaaliseen ympäristöönsä ja suhteisiinsa. Asiakkaan toimintaa ei pidä katsoa irrallisena toimintana, sillä se on aina sidoksissa sosiaaliseen ympäristöön ja suhteisiin. (Mönkkönen, 2007, 142–143, 146.147.)

Sosiaalityön tavoitteena on vastuullinen kansalainen. Aikuissosiaalityössä on kyse suunnitelmallisesta ja tavoitteellisesta sosiaalityöstä. Arvioinnin pohjalta tehdään suunnitelma tavoitteiden saavuttamiseksi ja asiakkaalta odotetaan aktiivista suunnitelman tekemiseen sitoutumista. Suunnitelmat eivät ole vain sosiaalityöntekijän työväline, vaan tarkoituksena on saada asiakkaat sitoutettua niiden sisältöihin ja aktiivisesti osallistumaan asetettujen tavoitteiden saavuttamiseen. Onnistunut sosiaalityö tuottaa vastuullisia aikuisia, jotka pitävät itse itsestään ja perheestään huolen ja hallitsevat elämäänsä (Juhila 2008, 55, 94.)

5.2 Vanhemmuuden tukeminen

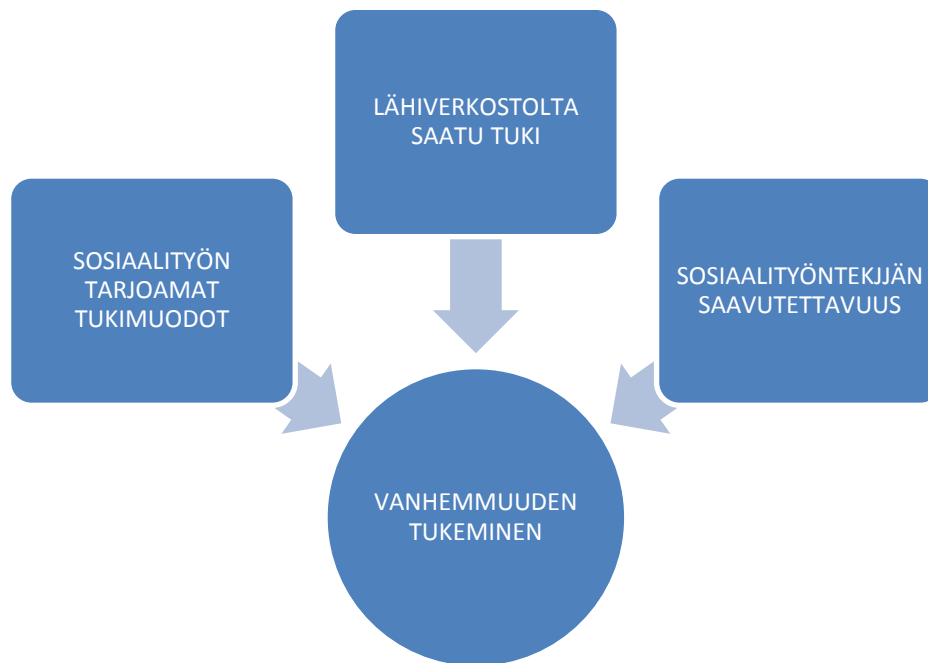
Elämänkaarimallisissa aikuisilla on kaikista ikäryhmistä eniten vastuuta ja velvollisuuksia, jotka usein painottuvat sukupuolen mukaan. Naisten vastuulla on useimmiten muun muassa lasten hoito- ja kasvatusvastuu. Vastuullisessa aikuisuudessa on kyse hyvästä ulkoisesta ja sisäisestä elämänhallinnasta. Ulkoisella elämänhallinnalla tarkoitetaan sitä, että ihminen kykenee ohjaamaan elämäänsä eikä siihen vaikuta liian monet itsestä riippumattomat asiat. Ulkoisen elämänhallinnan merkkejä ovat turvattu taloudellinen toimeentulo, asema työmarkkinoilla, perhe, onnistunut asuminen ja toimiva arki. Toisin sanoen ulkopuolelta katsottuna asiat näyttävät olevan kunnossa. Sisäisellä elämänhallinnalla tarkoitetaan ihmisen omaan kykyyn pitää elämänsä kasassa ja järjestyksessä silloinkin, kun elämässä tapahtuu jotakin odottamattomia asioita, joihin ei voi itse vaikuttaa. (Juhila 2008, 92.)

Vastuullisen ja hyvän elämänhallinnan vastakohdat ovat vastuuttomuus ja elämän hallitsemattomuus sekä avuttomuus ja riippuvuus. Aikuissosiaalityössä kohdataan usein nämä vastuullisen aikuisuuden vastakohdat. Toimeentulotukeen turvautuminen kertoo siitä, että itsen ja perheen elättäminen ei onnistu, lasten huolenpidon ja kasvatuksen ongelmat kertovat vastuuttomasta vanhemmuudesta ja toimimattomista perheen sisäisistä suhteista. Aikuisten odotetaan olevan vastuullisia vanhempia, joiden kuuluu taata turvallinen lapsuus. (Juhila 2008, 93, 102.)

Lapset elävät samaa arkea kuin vanhempansakin, joten arjessa ilmenevät ongelmat koskettavat myös lapsia. Vaikka kyse olisi ensisijaisesti vanhemman ongelmasta, kietoutuvat ongelmat monimutkaisiksi vyyhdeiksi, jotka koskettavat myös lapsia. Vaikka lapsi otettaisiin huostaan ja sijoitettaisiin kodin ulkopuolelle, ei vuorovaikutus aikuisen ja lapsen välillä pääty yhteisen arjen loppumiseen. Vanhemmuus on särkyneenäkin osa ihmisen elämää ja siten osa aikuisten parissa tehtävää sosiaalityötä. (Juhila 2008, 103.)

Haastateltavien vanhemmuuteen liittyvä problematiikka vaihteli yksilöllisesti. Suurimmalla osalla elämäntilanne oli sellainen, että tuen tarve liittyi arjessa jaksamiseen ja lapsen edun huomioimiseen. Väsymys aiheutti muun muassa sitä, että lapsille ei jaksettu tarjota riittäviä virikkeitä esimerkiksi ulkoilun muodossa, vaan äidit viettivät päivät mieluummin omassa kodissaan sisätiloissa. Osalla oli mielenterveydellisiä ongelmia tai muita terveyteen vaikuttavia haasteita, jolla oli vaikutusta lasten elämään. Vanhemmat eivät jaksaneet keskittyä lasten tarpeisiin tai asettaa niitä etusijalle, kun oma tilanne vei kaikki voimat. Suurin osa haastateltavista kertoi tekevänsä kaikkensa lastensa eteen, mutta varsinkin taloudelliset ongelmat rasittivat perheen hyvinvointia suuresti. Yksinhuoltajuus ei sinänsä ole sosiaalinen ongelma, mutta haastateltavien kohdalla lapsista yksin huolehtiminen rasitti vaikeassa ja haastavassa elämäntilanteessa entisestään ja tuen tarve oli suuri.

Vanhemmuuden tukemiseen liittyen aineisto oli jaettavissa kolmeen eri luokkaan, jotka nimesin seuraavasti: sosiaalityön tarjoamat tukimuodot, lähiverkostolta saatu tuki sekä sosiaalityöntekijän saavutettavuus. Jokaisen luokan alle keräsin aineistosta esiin nousevia asioita, jotka liittyivät kyseiseen luokkaan. Seuraavaksi käyn läpi luokkia ja niiden sisältöä kuvion 1. mukaan.

Kuvio 1. Vanhemmuuden tukemisen ulottuvuudet

Sosiaalityön tarjoamat tukimuodot

Tämän luokan alle poimin asioita, jotka liittyivät aikuissosiaalityön tarjoamiin mahdollisuuksiin tukea lapsiperheitä. Aineistosta nousivat keskeisinä asioina esille toimeentulotuki, lapsiperheiden kotipalvelu sekä sosiaalityöntekijän tarjoama ohjaus ja neuvonta. Konkreettiset toimenpiteet olivat niitä mitkä merkitsivät eniten ja erityisesti taloudellinen tuki ja erilaisten etuuksien hakemisessa auttaminen koettiin tärkeimmiksi tukitoimenpiteiksi. Lisäksi lapsiperheiden kotipalvelusta saatu konkreettinen apu esimerkiksi lastenhoidon muodossa oli haastateltaville asia, joka koettiin merkitykselliseksi omaan vanhemmuuteen liittyvissä haasteissa.

Toimeentulotukityö on ollut aikuissosiaalityöhön läheisesti liittyvä ja keskeinen elementti. Toimeentulotuen käsittelyä on viime vuosina siirretty etuuskäsittelijöille ja sosiaaliohjaajille ja sosiaalityöntekijät ovat voineet paremmin keskittyä varsinaiseen sosiaalityöhön. (Kananoja ym. 2011, 25, 212.) Aikuissosiaalityö yhdistetään edelleen vahvasti toimeentulotukeen ja Suvi Krokin (2008, 145) mukaan osa aikuisten parissa tehtävää sosiaalityötä on taloudellisen tuen antaminen eli toimeentulotuen myöntäminen. Tämä näkyi myös haasteltavien vastauksissa. Sosiaalityöntekijältä saatua tukea ei aina osattu

yhdistää varsinaisesti vanhemmuuteen, vaan tuki nähtiin taloudellisena apuna. Haastattelussa tuli ilmi, että lapsilla oli esimerkiksi mahdollisuus harrastaa haluamaansa lajia, kun sosiaalityöntekijä oli asiaa puoltanut. Myös muut lapsiin liittyvät taloudelliset avustukset nousivat esiin, kun keskusteltiin siitä, millaista tukea haastateltavat ovat saaneet sosiaalityöntekijältä omaan vanhemmuuteensa.

”No siihen että lapset saa harrastaa. Että siihen ei ois varaa itte....” H3

”Jos lapsille on jotakin niin kyllä me sitten ollaan saatu tukea.” H7

”Pesukone meni rikki ja sain heti uuden.” H1

Lea Pulkkinen (2002, 19) tuo esiin sitä, että taloudelliset vaikeudet heijastuvat parisuhteeseen ja sitä kautta vanhemmuuden laatuun esimerkiksi rankaisevuuteen ja välinpitämättömyyteen lapsen tarpeista. Lapsiperheen arjen sujuminen voi vaikuttaa vanhemmuuden kokemukseen, joten toimiva pesukone voi olla merkittävä asia lapsiperheen hyvinvointia ajatellen. Kun arki sujuu ilman suurempia vaikeuksia, jaksaa paremmin keskittyä parisuhteeseen ja äitinä tai isänä olemiseen ja huomioida lasten tarpeet.

Haastatteluun osallistuneiden äitien tulot koostuivat monesta eri etuudesta. Vähävaraisissa perheissä arjen menojen ja tulojen yhtensovittaminen on tarkkaa työtä ja vaatii suunnittelua. Jokaisen tulon kohdalla täytyy miettiä mihin kunkin etuuden käyttää, jotta kaikki laskut saa hoidettua ja perheen jokapäiväiset arjen menot katettua. Lisäksi etuuksien saamisen edellytykset vaihtelevat ja tämä vaatii sitä, että perheiden tulee olla selvillä etuuksien vaatimuksista ja siitä miten niitä haetaan. Krok kuvaa vähävaraista yksinhuoltajaäitiä ”jonglööriksi, joka pitää eri palloja samaan aikaan ilmassa”. Jos jossain etuudessa tapahtuu muutos tai hakija ei enää täytäkään etuuden saamisen ehtoja, tulee hänen kyetä paikkaamaan tulojen menetys ja järjestämään tulonlähteensä uudelleen saavuttaakseen minimi toimeentulon. (Krok 2008, 146–147.)

Sosiaalityöntekijä koettiin tärkeäksi linkiksi toimeentulotukeen liittyvissä asioissa kuten päätösten selittämisessä ja hakemusten jättämisessä. Jos asiakkaat kokivat, etteivät olleet tulleet toimeentulotukiyksikössä ymmärretyksi, he ottivat usein yhteyttä omaan sosiaalityöntekijäänsä ja kysyivät neuvoa. Myös erilaisten etuuksien hakemisessa ja niistä kertomisessa sosiaalityöntekijä koettiin tarpeelliseksi.

”Se kattoo jos mä en vaikka ymmärrä sitä toimeentulotuen päätöstä, niin se selventää sen mulle. Ei olla semmosia nokkavia, että mä vaan teen tän päätöksen, vaan siinä ymmärretään sitä toistakin ja sen tilannetta. Siinä mielessä se helepottaa tosi paljon.” H7

”Saan yksinhuoltajakorotuksen, vaikka en oo virallisesti yksin. Sosiaalityöntekijä itte ehdotti sitä.” H1

”Yhessä vaiheessa mulla oli ongelmia ton isän kanssa ja sit mä kyselin vähän niinku neuvoja ku mä halusin sillon hakea yksinhuoltajuutta. Niin sit se neuvo niinku et mitä ja näin.” H2

”No mä oon jäänyt eläkkeelle niin sosiaalityöntekijä on auttanut siinä missä haetaan ja kuinka tehdään ja miten tehdään ja miten toimii nämä sosiaaliset puolet ja tuet ja mitä itte ei osaa edes ajatellakaan.” H3

Nuoret äidit ja pienten lasten äidit kokivat neuvojen antamisen ja jaksamisesta kysymisen tärkeänä. Myös konkreettinen apu esimerkiksi lapsiperheiden kotipalvelun myötä koettiin hyväksi, vaikka kaikki eivät tarjottua apua ottaneetkaan vastaan. Joillekin oli tärkeää näyttää, että pärjää yksin.

”Ihan hyvä, että tänne tulee joku ja näkee, että kaikki on hyvin ja lapsesta pidetään huolta. Et voi sitten todistaa ettei oo mitään hätää.” H5

”Oon saanu neuvoja ainakin, yrittäny et jos mulla on tai jos mä haluan omaa aikaa, niin kodinhoitaja. Mut emmä oo sitä ottanu. Oon yrittäy pysyy et pärjätään. Mä oon aina halunnu näyttää kaikille, että kyllä mä pärjään, vaikka oon yksin.” H1

”Ne kyl ehdotti semmosta niinku tukiperhettä tai semmosta. Et se ei oo vielä varmaa se koko juttu mut se niinku ehdotti et jos semmonen onnistuu, niin olisinko mä sitte.” H2

Nykyään lapsen tulon aiheuttamia muutoksia elämässä ja parisuhteessa sekä vastuullista vanhemmuutta mietitään jo usein ennen kuin lapsi on saanut alkunsa. Äitiys kiinnostaa naisia ja monet heistä kokevat sen tärkeäksi osaksi omaa elämää ja tulevaisuutta. Raskeana aikana odottavat äidit saavat paljon neuvoja ja ohjausta ja siellä keskitytään äidin hyvinvoinnin kautta vauvan hyvinvoinnin turvaamiseen. Tämä voi Eija Sevónin ja Jouko Huttusen mukaan johtaa siihen, että nainen haluaa pärjätä äitinä yksin ja tekee asioita niin kuin itse parhaaksi näkee tai hän voi tuntea epävarmuutta siitä miten pitäisi toimia ja käyttäytyä. (Sevón & Huttunen 2002, 77–80, 83–83.)

Sosiaalityöntekijältä saatu tuki ja ohjaus vanhemmuuteen liittyen koettiin hyödylliseksi, vaikka useimmat haastateltavat mainitsivat saavansa paljon ohjausta ja neuvontaa myös neuvolasta. Sosiaalityöntekijän kanssa keskusteltiin pääasiassa palveluihin liittyvistä asioista, mutta myös jaksamisesta ja äitinä olosta. Aineistosta oli kuitenkin huomattavissa, että vanhemmuuteen liittyviin pulmiin haettiin vastauksia useammin neuvolasta kuin sosiaalitoimesta.

”Enemmän ehkä just neuvolassa on puhuttu noista. On tosiaan sen sosiaalityöntekijän kanssa myös mutta enemmän justiin neuvolassa käydään läpi.” H5

Vanhemmuuden tukemisen tarpeellisuuden kokemukseen vaikutti myös se minkä ikäiset lapset haastateltavilla oli. Kahden haastateltavan lapset olivat jo koululaisia eivätkä heidän vanhempansa kokeneet tarvitsevänsä tukea lasten kasvatukseen tai vanhempana olemiseen. Heille oli jo selvää miten he vanhempana toimivat.

”Mä oon yrittäny kyllä itte aina hoitaa. Ku ne on itte tehnykki niin saa itte hoitaaki.” H3

”Suurimman osan ajasta mä oon ollu yksin. Ja mä oon ettiny ite näiden vuosien aikana vastauksia siihen, että kuka mä oon ja mitä on lasten kasvatus ylipäänsä ja miten se mun tyylillä tehdään. Ei siihen tässä vaiheessa oo paljon muilla sanomista.” H4

Lähiverkostolta saatu tuki

Läheisiltä saatava henkinen ja konkreettinen tuki ja apu tukevat vanhempien jaksamista lastensa kanssa. Näin ollen vanhemmat pystyvät paremmin välittämään lapsilleen sitä rakkautta ja välittämisen tunnetta, jota he itse saavat läheisiltään. Vastavuoroinen auttaminen synnyttää siteitä, jotka kiinnittävät ihmiset omaan lähiyhteisöönsä. Jos sukulaisia ei ole, voi muuhunkin kuin sukulaisuuteen perustuva vastavuoroinen kanssakäyminen korvata yhteydet sukulaisiin. Sitoutuminen ja kiinnittyminen omaan yhteisöön edes auttavat sitä, ettei tietoisesti pyri loukkaamaan tai mitätöimään läheisiään. Ihminen on sosiaalinen olento, joka tarvitsee tunteen siitä, että kuuluu johonkin ja on jollekin tärkeä. Yhteydet sukulaisiin voivat laajentaa lasten turvallisuuden ja rakkauden kokemuksia. Myönteisten lähiverkoston liittyvien kokemusten avulla lapset saavat tunteen kuulumisesta johonkin ja tunteen omasta merkityksestään maailmassa. Myös lasten kohdalla

virallinen palvelujärjestelmä voi muodostaa lapsen sosiaalisen tuen piirin mikäli sukulaisuus suhteita ei ole tai ne ovat heikot. (Törrönen 2012, 178–179.)

Yksi tärkeimmistä asioista, joka vaikutti haasteltavien vanhemmuuteen ja arjessa jakamiseen, oli lähiverkostolta saatu tuki. Sukulaiset, sisarukset ja lasten isovanhemmat olivat tärkeitä ja auttoivat niin taloudellisesti kuin lastenhoidollisesti. Ystävien kanssa haastateltavat kertoivat käyvänsä läpi kaikenlaisia asioita ja saavansa vertaistukea pikkulapsiarkeen. Jos ystävät asuivat kaukana, niin ystävyysuhdetta hoidettiin tietokoneen ja puhelimen välityksellä. Mikäli lähiverkostoa ei ollut saatavilla tai sitä ei ollut ollenkaan, tukea antoivat esimerkiksi lasten koulun ja päiväkodin henkilökunta, tukiperheet ja terapeutit.

”Ja sitten myös lasten koululta, sieltä on yks opettajapariskunta, joka ilmoittautu meille semmoseks vapaaehtoseks tukiperheeks.... Ku mulla on tuo psykoterapiakin, niin siellä mä oon käsitelly tosi paljon lapsiin liittyviä asioitakin.” H4

”...tietää, että jos kokee välillä että on vähän väsynyt ja pitäis saada yks yö nukkua rauhassa, niin tiedän että äiti ottaa ja sisarusten kaa jutellaan hirveesti...” H3

”Mun vanhemmat on tosi aktiivisia ja haluaa olla poikien elämässä mukana...” H6

Perälän ym. (2013, 126–127) mukaan monet vanhemmat pystyvät nimeämään tilanteen, jolloin vahvempi tuki ulkopuolelta olisi voinut estää isomman kriisin. Näitä tilanteita ovat muun muassa pikkulapsiaika, avioero tai päihdekuntoutusjakson päättyminen. Lapsiperheiden arjessa on tilanteita, jolloin tukea saatetaan tarvita hyvinkin nopeasti. Haasteena on kuitenkin se miten tämä tuki pystytään järjestämään. Usein perheen tilanne saattaa monimutkaistua ennen kuin apua on saatavilla. Ongelmia voi aiheuttaa myös se, että vastuu tuen antamisesta jakautuu usealle eri taholle tai tuki ja etuudet eivät vastaa yksittäisen lapsiperheen tarpeita. Eniten tukea tarvitsevat lapsiperheet kokevat palveluista saamansa tuen riittämättömäksi.

”Että se meni niin että ku se oli ollu ihan hirveetä rumbaa se ero ja muutot ja synnytys ja leikkaus ja siitä toipuminen ja tuo valvottava vauva, niin sitte ku mä pääsin siihen omaan kotiin ja isompi sai sitten päiväkotipaikan, niin sitten mulle tuli semmonen roimahdus. Sit musta ei ollu enää yhtään mihinkään.” H6

Perälän ym. (2013, 126) mukaan vanhemmat, jotka kokevat huolta vanhemmuuden taidoistaan, hakevat usein yksityisiä palveluja. Lisäksi julkisiin palveluihin tyytymättö-

myys voi johtaa siihen, että lapsiperheet hakeutuvat yksityisten palvelujen piiriin. Törönen (2012, 29) mainitsee kuitenkin, että pienituloisille perheille yksityisten palvelujen piiriin hakeutuminen ei ole kuitenkaan toteutettavissa oleva vaihtoehto. Monet kunta-palvelut toimivat kyllä hyvin ja vastaavat käyttäjien tarpeita, mutta tarjonta ei aina kaikilta osin vastaa kysyntää ja jonot palvelujen piiriin voivat olla pitkät.

Sosiaalityöntekijän saavutettavuus

Riittävän tuen saamisen edellytyksiä ovat palvelujen saatavuus ja saavutettavuus. Perheet, joilla on voimavaroja kuormittavia tekijöitä elämässään, kokevat usein palvelujen saamisen vaikeammaksi. (Perälä ym. 2013, 125.) Sosiaalityöntekijän saavutettavuus nousi aineistosta vahvasti esille. Saavutettavuudella tarkoitettiin niin konkreettista saavutettavuutta esimerkiksi puhelimen välityksellä kuin myös henkistä saavutettavuutta; sitä että sosiaalityöntekijään on helppo ottaa yhteyttä, hän on helposti lähestyttävä ja kemia asiakkaan ja työntekijän välillä toimii.

”Niiden mun edellisten työntekijöiden kaa emmä odottanu sitä tapaamista. Se oli aina ihan tuskaa, ei me tultu toimeen.” H1

Aineistosta tuli esille se, että sosiaalityöntekijä koettiin henkilöksi, jolta tietää saavansa apua kun sitä tarvitsee. Haasteltavat mainitsivat, että on tärkeä tietää, että apua saa kun vain ottaa yhteyden sosiaalityöntekijään. Mikäli yhteyttä ei saanut, niin haastateltavat luottivat siihen, että oma sosiaalityöntekijä on yhteydessä niin pian kuin mahdollista mikäli hänelle jättää soittopyynnön. Vaikka sosiaalityöntekijä ei olisi ollut oikea henkilö hoitamaan jotain asiaa, niin luotettiin siihen, että hän neuvoo mihin kannattaa olla yhteydessä ja tarvittaessa on apuna yhteydenotossa. Tieto siitä, että on olemassa henkilö, joka tietää perheen tilanteen ja auttaa ja neuvoo tarvittaessa, vaikutti haastattelujen perusteella antavan tukea ja voimia jaksaa lapsiperheen arjessa.

”Ehkä sitä jaksaa paremmin. Saa jonku kans jakaa asioita. On helppo ottaa yhteyttä ja luottaa toiseen.” H3

”Jos tuntee välillä olonsa väsyneeksi tai tarttee apua tai ihan mitä vaan, niin saa soittaa ja on apua.” H5

”Alussahan mä olin tosi ahdistunut ja mulla oli tosi riittämätön olo. Jos ei olis ollu kehtään, niin kyllä siinä olisi varmasti voinut vielä paljon huonommin.” H6

Yhteistyö sosiaalityöntekijän ja asiakkaan välillä on voimaannuttavaa, jos asiakkaalle välittyy sosiaalityöntekijän aito halu auttaa asiakasta ja asiakas kokee välittämistä, kunnioitusta ja uskoa omiin edellytyksiin ja muutoksen mahdollisuuteen. Kysymys ei ole käytettävissä olevasta ajasta, vaan työntekijän tavasta toimia asiakkaan kanssa. Kohtaaminen sosiaalityöntekijän kanssa voi vahvistaa asiakasta tai olla asiakasta loukkaavaa ja nöyryyttävää. (Kananoja ym. 2011, 137.)

”Saan lisää tsemppiä ja henkistä tukea. Että en mä ajattelekaan, että hän on sosiaalityöntekijä vaan ystävä. Niin hyvä sosiaalityöntekijä.” H2

”Siis se ihminen pelekästään. Kuinka se on olollansa auttanu meitä.” H7

Krokin (2002, 166) mukaan asiakkaiden ja viranomaisten kohtaamisissa molemmin puolinen luottamus on tuen kokemuksen keskeinen perusta. Sosiaalityössä riippuvuusuhdetta ei ole pidetty toivottavana asiana silloin, kun toinen osapuoli on aikuinen. Riippuvuus nähdään lähinnä lasten, vanhusten, sairaiden ja huono-osaisten piirteinä. Krok mukaan luottamuksellista suhdetta ei voi kuitenkaan syntyä ilman asiakkaan tunnetta siitä, hän voi tarvittaessa turvautua sosiaalityöntekijäänsä.

5.3 Voimaantumisen kokemus

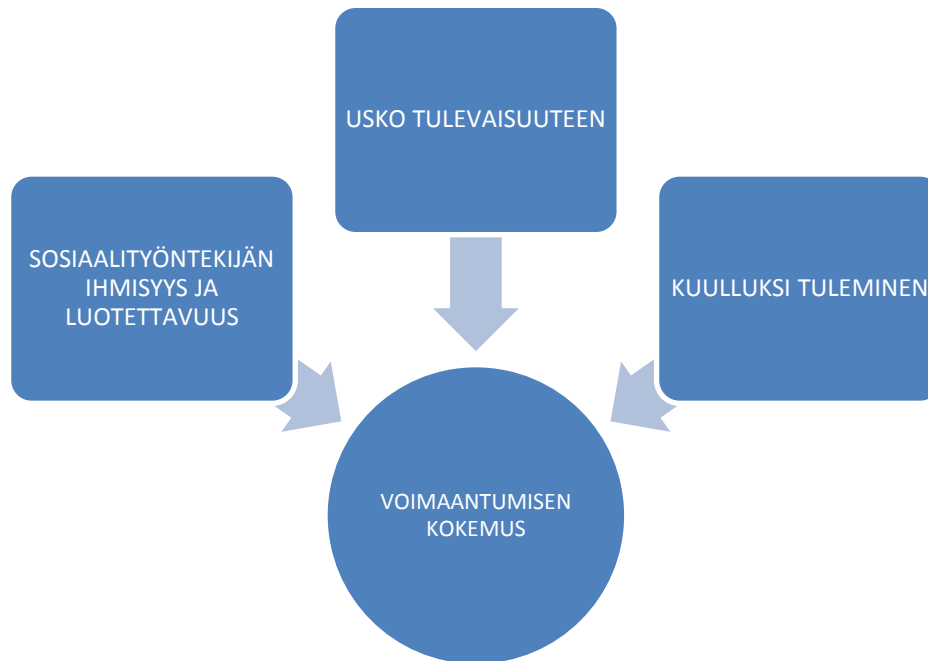
Voimaantumisen prosessi lähtee ihmisestä itsestään, mutta prosessiin vaikuttaa se, uskoko työntekijä asiakkaan mahdollisuuksiin. Muutoshalukkuus edellyttää tunnetta siitä, että elämässä on jatkuvuutta ja että omaan elämänsä kulkua pystyy vaikuttamaan. Sosiaalityöntekijä tekee motivointityötä, jossa hän pyrkii saamaan aikaan myönteistä muutosta motivoimalla asiakasta hyvinvointinsa edistämiseksi. Motivointityö on vaativaa ja edellyttää usein hienotunteisuutta, kärsivällisyyttä ja realistisuutta tavoitteiden asettamisessa. Tavoitteiden laatiminen yhdessä asiakkaan kanssa auttaa molempia sitoutumaan päämäärän saavuttamiseksi. Usein motivoituminen jää liikaa pelkäämään asiakkaan harteille ja toiminta, jolla työntekijä voisi parhaiten tukea asiakasta, jää huomioimatta. Tavoitteen pitää olla realistinen, mutta kuitenkin tarpeeksi haastava. Haasteelliseen toimintaan liittyy jännite, jonka tulee olla niin tärkeä, että asiakas alkaa ponnistella tavoitetta

kohti. Sosiaalityöntekijän roolina on tukea ja kannustaa asiakasta kohti muutosta. (Mönkkönen 2007, 143–144, 147–148.)

Työntekijän tehtävänä on saada asiakas muuttamaan puheensa positiiviseen suuntaan puhuessaan itsestään. Tätä kautta puhe siirtyy käytäntöön. Sosiaalityöntekijän tehtävänä on auttaa asiakasta löytämään uusia, positiivisia näkökulmia tilanteeseensa. Ratkaisut ongelmiin löytyvät työntekijän ja asiakkaan yhteistyöllä kun puhe ja sitä kautta asenteet saadaan sovitettua voimaantumista edistävään ympäristöön. Työntekijän kyky kuunnella ja olla aidosti kiinnostunut asiakkaan tilanteesta on Howen mukaan erittäin tehokas keino löytää asiakkaan omat voimavarat ja vahvuudet. Voima tarkoittaa sitä, että yksilöllä on kyky määrittää omien kokemustensa sisältöä ja mahdollisuus kontrolloida ympäristöä niin, että se sopii omiin tarpeisiin mahdollisimman hyvin. Toisin sanoen yksilöllä on sananvaltaa omiin asioihinsa ja niihin liittyviin päätöksiin nähden. Jokaisella on oikeus tulla kuulluksi. Voimaantumisen tarkoituksena on, että ihmiset tunnistaisivat asiat, jotka ovat heille tärkeitä ja päättävät itse mitä tekevät niiden edistämiseksi. (Howe 2009, 98, 148–149.)

Aineistosta nousi selkeästi esiin asioita, jotka vaikuttivat asiakkaan kokemukseen omasta voimaantumisesta. Voimaantuminen koettiin yleisenä uskomuksena omien vaikutusmahdollisuuksien parantumiseen ja tulevaisuuden valoisana ja positiivisena näkemiseen. Voimaantumisen ei koettu suoranaisesti kohdistuneen vanhemmuuteen, mutta ihmisen kokonaisvaltainen hyvinvoinnin kokemus vaikuttaa myös vanhemmuuteen ja sitä kautta suoraan lapseen.

Asiat, jotka vaikuttivat voimaantumisen kokemukseen, jaottelin kolmeen eri luokkaan seuraavalla tavalla: usko tulevaisuuteen, sosiaalityöntekijän ihmisyyys ja luotettavuus sekä kuulluksi tuleminen. Näiden luokkien alle keräsin aineistosta asioita, jotka olivat merkittävässä asemassa voimaantumista ajatellen.

Kuvio 2. Voimaantumisen kokemukseen vaikuttavat tekijät

Usko tulevaisuuteen

Voimavarakeskeisessä näkökulmassa tärkeää on nähdä ihmisen sisään, ulkokuoren taakse. Jokaisella yksilöllä on voimansa ja mahdollisuutensa, jotka täytyy tunnistaa ja vapauttaa käyttöön. Kuunteleminen ja kiinnostuneisuus ihmisten tarinoita kohtaan on tehokas keino saada selville yksilölliset voimavarat. (Howe 2009, 99, 101.)

Sosiaalityöntekijän tapaamisista haastateltavat kertoivat saavansa tsemppiä ja tukea oman tilanteensa muuttamiseen ja niihin asioihin vaikuttamiseen, jotka sillä hetkellä vaikeuttivat tavoitteiden saavuttamista. Sosiaalityöntekijän kanssa keskustelemalla haastateltavat kokivat itsetuntonsa vahvistuvan ja oman energiansa lisääntyvän niin, että tulevaisuuden suunnittelu oli mahdollista ja esimerkiksi opiskelun aloittaminen alkoi kiinnostaa. Kun työntekijä auttoi keskustelujen avulla asiakasta näkemään omaan tulevaisuuteensa, asiakkaan ajatukset nykytilanteen muuttamisen mahdollisuudesta muuttivat positiivisempaan suuntaan. Asiakas huomasi, että nykyinen elämäntilanne on mahdollista muuttaa ja tulevaisuus voi olla erilainen.

”... ja just että mä löytäisin sen mitä mä haluan isona tehdä. Että oli mun idea laittaa poika päiväkotiin ja mun sosiaalityöntekijä se innostu siitä että mä olin päättänyt viedä

pojan päiväkotiin, mennä työkkäriin ja haluun mennä eteenpäin etten vaan jää istuun kotiin. Se tsemppi mitä sieltä saa, niin kyllä se niinku tekee sen et halua tehdä jotain.”
H1

Asiakastyössä pitää olla tarkkana sen suhteen kuka tavoitteet on määritellyt: ovatko ne asiakkaan omia tavoitteita vai työntekijän tavoitteita. Lisäksi on syytä pohtia ja määrittellä yksiselitteisesti etukäteen mitä tavoitellaan, mitä voi pitää edistyksen merkkeinä ja milloin tavoitetta voi pitää saavutettuna. Ihminen, jolla on käytössään vaihtoehtoisia toimintatapoja, ei ole pakkojen armoilla. Sosiaalityössä työntekijän tehtävänä on ohjata asiakasta erilaisten vaihtoehtojen äärelle. Jos sosiaalityöntekijä määrittelee asiakkaan toimintatavan ja asiakas toimii sen mukaisesti, voidaan puhua käyttäytymisestä. Jos asiakas saa itse tehdä valinnan ja kantaa siitä vastuun, hän on toimija ja motivoitunut valinnan mukaisesti. (Mönkkönen 2007, 149, 151–152.)

Ehkäisevään työhön kuuluu vanhempien osallisuuden ja voimavarojen vahvistaminen. Se edistää vanhempien ja sitä kautta myös lasten hyvinvointia ja terveyttä (Perälä ym. 2013, 127). Myös oma kokemus vaikeuksista selviämistä antoi uskoa siihen, että selviää mistä vaan.

”Ku ajattelee minkälainen mylly se oli nyt kun siitä on selvinny niin on kyllä tullu sellainen, että tämän jälkeen selvi ihän mistä vaan eikä mikään enää sillä lailla hetkauta.”
H6

Järvisen (2009, 10–11) mukaan ihminen on voimaantunut, kun hän kykenee motivoimaan itseään vaikeuksienkin kohdatessa. Voimaantumista ei siis pidä tarkastella vain onnistumisten yhteydessä. Tulosten mukaan vaikeuksien läpikäyminen ja niistä selviytyminen vahvistavat ja voimaannuttavat ihmistä. Kun asiakas kokee, että hän saa apua ongelmiinsa, hän huomaa omat vahvuutensa ja sen, että pystyy itsekin vaikuttamaan asioihinsa.

Sosiaalityöntekijän ihmisyys ja luotettavuus

Ammatillisuus antaa varmuutta ja luottamusta omiin kykyihin hoitaa työtehtäviä. Ammatillisuus antaa myös tietoa monenlaisista asioista sekä työvälineitä työskentelyyn asiakkaiden kanssa. Ammatillisuus sinänsä ei kuitenkaan auta kohtaamisessa mikäli työntekijä piiloutuu ammatillisuuden verhon taakse, eikä tuo itseään esiin ihmisenä.

Tällöin kohtaaminen asiakkaan kanssa epäonnistuu. (Mattila 2008, 12.) Ammatillisuus ei Mönkkösenkään (2007, 17) mukaan tarkoita sitä, että työntekijän pitäisi hallita tunteensa ja varoa tuomasta omia näkemyksiään esiin. Työntekijä voi käyttää omaa intuitiotaan siinä mikä on kussakin tilanteessa sopivaa ja luontevaa.

Ihmisten välinen kohtaaminen voi tapahtua vain ihmisyyden välityksellä. Aito kohtaaminen syntyy, kun työntekijä ottaa asiakkaan vakavasti, on läsnä ja jakaa omia tunteitaan ja kokemuksiaan. Elämän kokonaisuus, haavoittuvuus ja eheytyminen koskettavat jokaista ihmistä, niin työntekijää kuin asiakasta. Läsnä oleminen on välttämätöntä, jotta kohtaamisissa syntyy luottamuksellinen ja välittävä ilmapiiri. Luottamus on yksi tärkeimpiä asioita inhimillisessä vuorovaikutuksessa. Se on edellytys sille, että asiakassuhteessa syntyy hyvä yhteistoiminta. Tärkeää on, että sosiaalityöntekijä on luotettava ja asiakkaan luottamuksen arvoinen. Asiakkaan on pystyttävä luottamaan siihen, että palvelussa pyritään asiakkaan hyvään myös yleisellä tasolla ja jokainen työntekijä toimii aina asiakkaan parhaaksi. Asiakkaalla on oikeus siihen, että kun hänen asioitaan luvataan edistää, niin myös aidosti pyritään tekemään. (Mattila, 2008, 12–15, 23–24.)

Sillä miten asiakas kokee sosiaalityöntekijän ja hänen välisen suhteensa on suuri merkitys asiakkaan voimaantumista ajatellen. Ilman luottamusta on vaikea rakentaa toimivaa ja voimaannuttavaa asiakassuhdetta. Haastateltavat nostivat esiin sosiaalityöntekijän ja heidän välisen suhteen. Osa kertoi kokevansa sosiaalityöntekijän enempi ystävänä kuin viranomaisena. Sosiaalityöntekijälle pystyi puhumaan asioista, joista ei voi puhua kenenkään toisen kanssa.

”Nyt mulla on kaikista paras sosiaalityöntekijä. Tykkään kun se tulee käymään, sille voi puhua mitä vaan. On asioita mitä mä en kerro äitille, omalle äitille mut sille mä voin kertoa.” H1

”Aluksi mä ajattelin sen hirveen negatiivisena, että mulla on enemmän ollu semmonen kuva, että nyt tullaan kotia ja tullaan vähän niinku kyttämään että mitä sä teet, miten sä hoidat sitä lasta. Mut sit mä yllätyin positiivisesti ku sosiaalityöntekijä tuli tänne. Et se tulee ihan ystävänä ja se ei tuu semmonen olo et se tulee vähän niinku kuulusteleen mua. Vaan me voidaan jutella ihan asiasta ku asiasta.” H5

Eräs haastateltava toi kuitenkin esille sen, että ei halua kuulla työntekijän omia kokemuksia lainkaan eikä halua kokea suhdettaan sosiaalityöntekijään minään muuna kuin puhtaasti ammatillisena.

”Minä, joka oon muutenkin avun tarpeessa niin niin sen ei pitäisi olla, että minä joudun kuuntelemaan työntekijän valituksia. Mä en oo tullu tänne hieroon mitään ystävyyssuh-teita, sen ei pitäis olla luonteeltaan sellainen suhde.” H4

Mattilan (2008, 95–96) mukaan asiakkaat kertovat työntekijälle asioita, joista eivät ole koskaan aiemmin voineet puhua kenelläkään, kun huomaavat työntekijän luotettavaksi ja turvalliseksi. Työntekijän läsnäolo ja vaikeiden asioiden kuunteleminen ovat asiak-kaille tärkeitä asioita. Työntekijällä on oltava taitoa mennä asiakasta puoliväliin vastaan niin, ettei kuitenkaan uppoa asiakkaan murheisiin ja uuvu itse. Voimaantumista ajatel-len vaikeista asioista voidaan puhua, mutta näkökulma pitää olla selviytymisessä. Ko-kemuksia voidaan päivittää toisenlaisiksi, niin että niiden kanssa selviää nykyhetkessä.

”Omat voimavarat on kohentunu ku mä oon saanu purkaa sitä pahaa oloa. Kyllä ne on kohentunu tosi paljon. Että nyt ois virtaa vaikka lähtii opiskelemaan. Nyt me jaksetaan riehuakin lasten kanssa ja käydään mun isovanhempien luona melkein kolme kertaa kuukaudessa.” H7

”... eikä ne aina liity mieheen ja sen taustoihin ja tuommosiin ikäviin asioihin vaan mä oon oikein odottanu sen käyntejä ja haluan et se tulee. Mulle tulee tosi hyvä mieli aina ku se käy.” H5

Luottamukseen liittyy myös tieto siitä, että sosiaalityöntekijä ei tee mitään asiakkaan selän takana. Luottamus siihen, että työntekijä ottaa asian puheeksi ensin asiakkaan kanssa on ensiarvoisen tärkeää, jotta uskaltaa puhua vaikeistakin asioista. Tämä nousi esiin myös haastatteluista.

”Mä koen sen niin et mä voin oikeesti ihan rehellisesti puhua sille kaikesta. Et mä en koe sitä mitenkään uhkaavana. Mulla on semmonen luottamus sitä kohtaan mikä syntyy varsinkin siinä ku se sano mulle et hän ei tee mitään mun selän takana. Ja mä tiedän että se ei tee. Ja sillä se varsinkin sai mun luottamuksen. Jos et sä luota johonkin ihmi-seen etsä voi kertoa ja puhua sille kaikkea. Sä voit puhua niitä näitä mutta ainahan on tietysti muutakin.” H5

Luottamus syntyi haastateltavien mielestä sosiaalityöntekijän ihmisyydestä, siitä että hän kohtasi asiakkaan ihmisenä, tasavertaisena toimijana. Sosiaalityöntekijän käyntejä odotettiin ja niistä jäi haastateltaville hyvä mieli. Se, että sosiaalityöntekijä tekee koti-käyntejä, koettiin hyväksi toimintatavaksi etenkin pikkulapsiperheissä, joissa lähtemi-nen sosiaalitoimistoon lasten kanssa voi olla haastavaa.

Toisesta näkökulmasta ajatellen lähteminen sosiaalitoimistoon voi auttaa asiakasta aktivoitumaan, varsinkin jos hänellä on taipumusta jäädä kotiin. Mönkkösen (2007, 154–155) mukaan rutiininomaiset toimet voivat olla askel kohti haasteellista toimintaa. Elämänhallintaa voi parantaa rakentamalla päivään pieniä hoidettavia asioita. Käynnit sosiaalitoimistossa sosiaalityöntekijän vastaanotolla voivat olla yksi tavoitteista. Lapsiperheiden kohdalla uloslähteminen voi asiakkaasta tuntua ylivoimaisen raskaalta, mutta tekemisen ja lähtemisen myötä tilanne helpottuu pikku hiljaa ja pienet edistysaskeleet, onnistumisentunteet ja hyvänolon tunteet alkavat jo itsessään palkita tekemistä.

Kuulluksi tuleminen

Kuunteleminen on usein vaikeampaa kuin puhuminen. Vastavuoroisuudella tarkoitetaan sitä, että osaa kuunnella toista ja arvostaa hänen ajatuksiaan ja mielipiteitään. Käytännön työssä odottamisen tärkeyden huomaa sellaisessa tilanteessa, kun asiakas ottaa itse puheeksi ajatuksen, jonka työntekijä olisi sanonut seuraavaksi. Asiakkaan itsensä esiin tuomana sillä on suurempi merkitys. Kun työntekijä ei tyrkytä mielipidettään heti vaan odottaa asiakasta, pääsee hän keskusteluun syvemmin mukaan. Odottamalla ja viivyttelöllä työntekijä voi vaihtaa keskustelun suuntaa, pysähtyä, palata takaisin ja katsoa asioita uusin silmin. Se edesauttaa myös eläytymistä asiakkaan ajatusmaailmaan. (Väisänen ym. 2009, 19–21.)

Kuulluksi tulemisen kokemukset nousivat aineistosta vahvasti esiin. Eräs haasteltava kertoi kokemuksestaan kun ei ollut tullut kuulluksi.

”Ehkä osittain sen takia et mun toiveet oli niin erikoisia et niihin ei voitu vastata. Mut siitä mulle tuli taas huono itsetunto et oonks mä jotenkin huono ku mä oon tämmönen ku mä oon.” H4

”Alussa se oli aikalailla toivotonta et täytyy sanoa et se ensimmäinen vuosi mulla oli karmee olo aina niiden tapaamisten jälkeen. Tuntu siltä että mua ei kuunneltu yhtään, ketään ei kiinnostanu ja mitään ei voitu tehdä.” H4

Asiakas odottaa palvelun piiriin tullessaan tulevansa oikeudenmukaisesti kohdelluksi ja tuntee hämmennystä ja epäarvostusta, jos hän kokee jollain tavalla tulleensa syrjityksi. Käytännössä oikeudenmukaisuuden toteutuminen on ihmisten välistä oikeudenmukaista suhtautumista. (Mattila 2008, 27–28.)

Sosiaalityöntekijä toimii julkisen palvelujärjestelmän piirissä ja joutuu tekemään myös kielteisiä päätöksiä asiakkaalle. Tämä näkyy erityisesti toimeentulotuessa, jota määrittelee laki. Aina toimeentulotuen saamisen lakisääteiset edellytykset eivät täyty tai tuen määrä jää odotettua pienemmäksi. Sosiaalityöntekijä nähdään yhteiskunnan edustajana ja hän joutuu usein ottamaan vastaan asiakkaiden tyytymättömyyden ja kiukun. Sosiaalityöntekijä ei voi odottaa saavansa aina kiitosta ja olennaista onkin, että asiakas saa oikean tiedon ja ymmärrettävässä muodossa olevat perustelut ratkaisuille. On myös tärkeää informoida asiakasta käytettävissä olevista valitusmahdollisuuksista. (Kananaja ym. 2011,139.)

Suurin osa kertoi kuitenkin tulleen kuulluksi sosiaalityöntekijän tapaamisissa. Muissa yhteyksissä kuulluksi tuleminen ei ollut aina toteutunut ja se vaikutti heti asiakkaan kokemukseen palvelusta ja sen tasosta. Lapsiperheiden kotipalvelun apu koettiin tärkeäksi asiaksi, mutta avun vastaanottamista vaikeutti kokemus siitä, että kotipalvelu ei kuuntele ja huomioi riittävästi perheen yksilöllisiä tarpeita ja haluja. Tästä syystä palvelua ei haluttu ottaa aina vastaan, vaikka sille olisi ollut tarvetta.

”Sit ne kävi pari kertaa mut sit ne oli vähän semmosia et ne ei pärjänny lapsen kaa. Kerranki se toi sitä takas et ei me pärjätty ku se itkee niin paljon. Niin en mäkään jaksanu sit enää ku jouduin oleen huolissani koko ajan.” H2

”Vaikka me saatiin niinku niitä päiviä sopia musta silti tuntu että meitä ei oikein kuunneltu. Jos kauppaanki piti mennä niin ne ostatti semmmosta mitä me ei ees käytetty tai syöty ja sitten se jäi vaan vanhentumaan jääkaappiin.” H7

”Jos mä olisin ollu siinä tilanteessa eri mieltä, niin ei se varmaan paljon olis painanu. Koska se heidän tilanne oli se mikä se oli, hirveesti töitä eikä tarpeeksi tekijöitä.” H6

Kuulluksi tulemiseen liittyy se, että saa päättää omista asioistaan ja asiakkaan oma mielipide tulee huomioiduksi riittävästi. Se, että sosiaalityöntekijän kanssa oli mahdollista käydä läpi myös huonoja kokemuksia ja pahaa oloa, auttoi jaksamaan arjessa. Jo pelkkä tieto siitä, että on olemassa henkilö, joka auttaa tarvittaessa ja kuuntelee, oli haastateltaville tärkeää. Usein pelkkä puhelinkeskustelu ja kuunteleminen riitti tuomaan haastateltaville voimaa. Haastatteluista tuli ilmi myös se, että sosiaalityöntekijä ei kuulustele eikä saarnaa, mutta kysyy mitä kuuluu ja miten menee. Tällöin asiakas uskaltaa kertoa

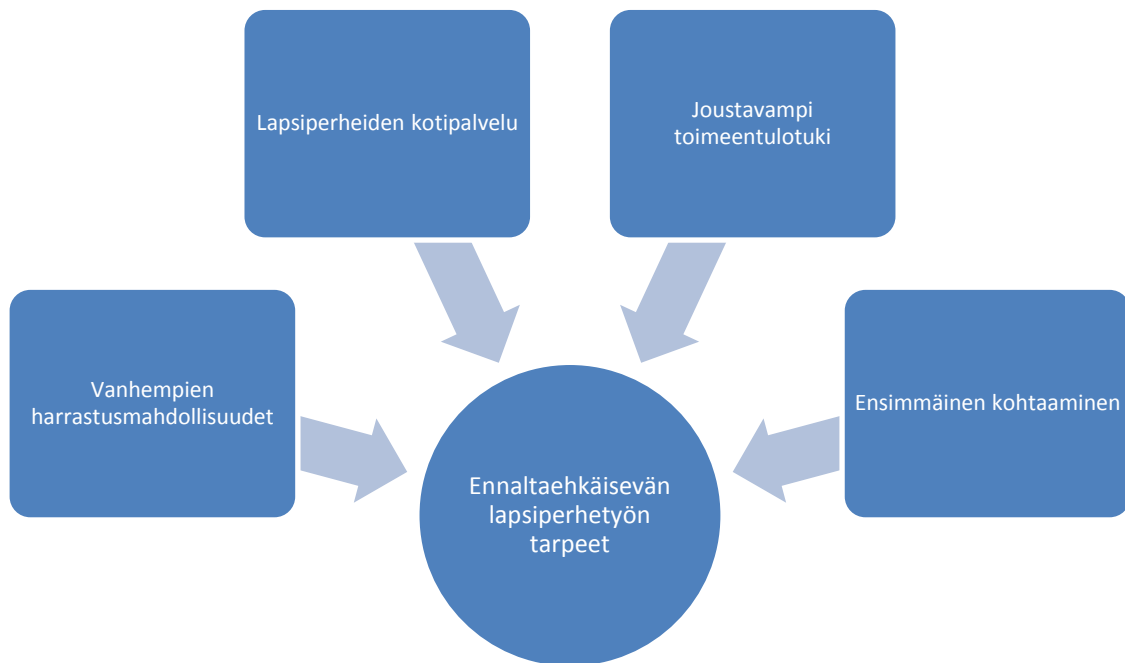
myös negatiivisia ajatuksia ja tunteita ilman pelkoa siitä, että joutuu arvostelun kohteeksi.

5.4 Ennaltaehkäisevän lapsiperhetyön tarpeet

Perälän ym. (2011, 18,) mukaan asiakaslähtöisten palvelujen kehittäminen edellyttää tietoa palvelujen tarpeesta sekä palautetta palvelujen käyttäjiltä. Lapsiperheiden näkemykset tulisi ottaa entistä paremmin huomioon kun päätetään palveluihin liittyvistä asioista. Kunnan taloudellinen tilanne määrittelee suurimmaksi osaksi sen millaisia palveluita lapsiperheille on saatavilla, mutta palvelujen käyttäjien mielipiteitä ja näkemyksiä pitäisi ottaa huomioon, jotta palvelut paremmin kohtaisivat käyttäjät. Jos perheiden oma sosiaalinen yhteisö ei anna turvaa hankalissa elämäntilanteissa, voi sosiaalipalveluiden tarjoama ehkäisevä perhetyö pehmentää perheiden kriittisiä elämäntilanteita ja täydentää tai paikata sosiaalisen yhteisön puutetta (Törrönen 2012, 174).

Osallisuuden vahvistaminen tarkoittaa käytännössä sitä, että perheet kohdataan ja heitä tuetaan. Tärkeää on myös tiedon antaminen ja konkreettisten vaikutusmahdollisuuksien järjestäminen. Perheiden pitäisi saada tietoa siitä, että heillä on oikeus ja mahdollisuus osallistua päätöksentekoon palveluihin liittyen. Lapsiperheet eivät välttämättä ole tietoisia oikeuksistaan. Osallisuuden vahvistaminen edellyttää toimivaa yhteistyötä ja työskentelyä lähellä lapsiperheitä niin, että heidän osallistumisestaan tuetaan. (Perälä ym. 2013, 128.)

Tämän tutkimuksen yhtenä tavoitteena oli selvittää lapsiperheiden näkemyksiä ja omia ajatuksia palveluista aikuissosiaalityön puolella ja sitä kautta saada asiakkaiden oma ääni kuuluville. Haastateltavat saivat vapaasti kertoa kokemuksistaan ja siitä mitä he kokevat tarvitsevänsä tai mitä olisi hyvä olla tarjolla aikuissosiaalityön puolella tehtävässä ennaltaehkäisevässä lapsiperhetyössä. Aineistosta nousivat esiin kotipalvelu, vanhempien harrastusmahdollisuudet, joustavampi toimeentulotuen myöntäminen sekä ensimmäinen kohtaaminen asioina, joihin haastateltavat toivoivat muutosta.

Kuvio 3. Ennaltaehkäisevän lapsiperhetyön tarpeet

Ensimmäinen kohtaaminen vaikuttaa siihen millaisen käsityksen asiakas saa sosiaalityöntekijästä ja päinvastoin. Ensimmäisen tapaamisen aikana luodaan pohja luottamuksen synnylle ja toimivalle asiakassuhteelle ja sen takia on tärkeää olla läsnä ja kuunnella asiakkaan omia ajatuksia ja kertomusta tilanteestaan. Asiakkaan kokonaistilanteen hahmottaminen on tärkeää.

”Me tehtiin semmonen tapaaminen missä oli joku tämmönen peilaushomma viimeks. Sen ois voinu tehdä heti ensimmäisellä tapaamisella. Me oltais voitu tutustua toisiimme heti kättelyssä vähän paremmin. Se ois niinku A ja O et se sosiaalityöntekijä ottais selvää siitä asiakkaasta heti.” H4

”Peilaushommalla” haastateltava tarkoitti Kuvastin-menetelmää, joka on reflektiivinen itse- ja vertaisarviointimenetelmä. Sen avulla voidaan luoda pysyvä arvioinnin ja reflektiivisen toimintarakenteen ja prosessin toimintarakenteen ja prosessin sosiaalityöhön. Kuvastimen avulla voidaan yhdistää itsearviointi ja vertaisarviointi ja sen tarkoituksena on tukea sosiaalityöntekijöiden reflektiivisyyttä ja hiljaisen tiedon sanoittamista. Kuvastin-työskentelyssä ensisijaisena kohteena on sosiaalityöntekijän työskentelytapojen avaaminen ja analysointi ja näin ollen työskentely on luonteeltaan työnohjauksellista. Työskentelyn kautta asiakkaan toivotaan saavan laadukkaampaa apua sosiaalityöstä ja hyötyvän tällä tavoin Kuvastin-menetelmän käytöstä. (Yliruka 2006, 35–36, 44.)

Kuvastin-menetelmään kuuluu erilaisia lomakkeita, joista Asiakaspeili-lomake täytetään yhdessä asiakkaan kanssa. Lomakkeessa kysytään asiakkaan näkemyksiä työskentelyn tavoitteista, asiakkaan omista voimavaroista, haasteista ja siitä millaista asiakas itse toivoisi työskentelyn olevan. Lisäksi kysytään perhesuhteista ja tunteista, joita on herännyt sosiaalityöntekijän kanssa työskennellessä. Lomakkeessa voi kertoa myös omista kokemuksistaan työskentelyn toimivuudesta. (www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyovalineet/tyomenetelmat/kuvastin_malli/.) Lomakkeen täyttäminen vaatii sen, että työskentely on kestänyt jo jonkin aikaa, sitä voi olla vaikea täyttää menetelmän edellyttämällä tavalla ensimmäisellä tapaamiskerralla. Aineiston perusteella voidaan kuitenkin todeta, että perusteelliselle alkuarvioinnille ja asiakkaan tilanteeseen tutustumiselle on varattava aikaa heti alussa. Työntekijän on kuunneltava mikä on asiakkaan oma näkemys omasta tilanteestaan ja millaista apua ja tukea hän siihen kokee tarvitsevana.

Oleellinen osa sosiaalityön prosessia ovat asiakkaan lähtötilanteen kartoitus ja tilanearviointi. Ensimmäisessä tapaamisessa tulevat yleensä esille asiakkaan tilanteen keskeiset vaikeudet ja työskentelyn keskeiset kysymykset. Erityisesti sellaisessa tapauksessa, jossa on nähtävissä monialaisia ja pitkäaikaisia ongelmia, on syytä panostaa perusteelliseen tilanteen kartoitukseen ja arviointiin. Hyvin tehty alkuarviointi auttaa myös asiakasta näkemään tilanteensa uudesta näkökulmasta. Oleellinen osa sosiaalityön prosessia on sosiaalityöntekijän ja asiakkaan yhteinen käsitys siitä mitkä ovat työskentelyn tavoitteet ja millä keinoin niitä tavoitellaan. Asiakas tarvitsee lisäksi selkeän kuvan omasta roolistaan ja hänelle asetetuista odotuksista. (Kananoja ym. 2011, 144.)

Toimeentulotuen myöntämisen vaatimukset olivat joiden haastateltavien mielestä liian tiukat. He eivät kokeneet saavansa sitä tukea mitä olisivat siinä elämäntilanteessa tarvinneet. Haastateltavien mukaan asiakas tietää itse parhaiten mihin taloudellista tukea tarvitsee ja se pitäisi paremmin ottaa huomioon. Tällä tavoin asiakkaan tilanne muuttuisi hänen tarvitsemallaan tavalla ja asiakas pääsisi paremmin eteenpäin asioidensa hoitamisessa. Myös lastenvaatteiden hankintaan toivottiin erityistä vaaterahastoa, josta saisi tukea tarvittavien ulkovaatteiden ja varusteiden hankintaan lapsille.

”Harkinnanvarainen tuki on kuitenkin olemassa ja sitä pitäisi käyttää luovemmin. Koska tänne tulevat tarvii sitä taloudellista tukea ja sit siellä on niin jähmeet ja luutuneet ne

systeemit että mitä voidaan myöntää. Et semmonen on niinku jostain 1800-luvun Neuvostoliitosta se meininki.” H4

”... vaaterahoja lapsille.” H1

”No joskus vois niinku joustaa enemmän niinku poikkeuksellisesti. Jos näkee että ihan oikeesti on tarvetta johonkin, että ne vois vähän kattoo sormien välistä.” H3

Taloudellisen eriarvoisuuden kasvu juontaa juurensa 1990-luvun lamaan, josta tuli pysyvää todellisuutta joillekin. Erityisesti lapsiperheille suunnatut palvelut ovat vähentyneet 1990-luvun laman jälkeen. Valtion apujen vähennysten myötä kunnat leikkasivat sosiaalipalveluitaan, asumistukea pienennettiin ja toimeentulotuen saamisen ehtoja tiukennettiin. Erilaiset säästötoimenpiteet ja leikkaukset koskettivat ja koskettavat edelleen sairaita, työttömiä, eläkeläisiä, lapsiperheitä, nuoria sekä köyhiä. (Juhila 2008, 67.) Kunnallista kotipalvelua lapsiperheille on liian vähän ja sitä saa vain äärimmäisissä tapauksissa eikä varhaisessa vaiheessa tarjottavaa apua ei usein ole riittävästi tarjolla. Varhaisessa vaiheessa auttaminen on kuitenkin yleensä helpompaa ja sitoo vähemmän voimavaroja ja on kustannuksiltaan edullisempaa. Varhaisella tuella voidaan jopa ehkäistä lastensuojelullisia toimenpiteitä.

Vanhempien voi olla vaikea ottaa vastaan apua tai pyytää sitä. Vaikka tilanne olisi vaikea, ei kotipalvelua tai perhetyötä koeta välttämättä houkuttelevaksi vaihtoehdoksi, vaikka sitä tarjottaisiin. Äidit voivat kokea itsensä riittämättömiksi tai saamattomiksi, jos joku ulkopuolinen tekee heille kuuluvia kotitöitä tai hoitaa lapsia, jotka äitien mielestä heidän itsensä pitäisi hoitaa, koska ovat ne itse tehneetkin. (Törrönen 2012, 151.) Vaasassa on tarjolla lapsiperheille kotipalvelua ja monille haastateltaville sitä oli tarjottu, mutta osa ei ollut kokenut sitä itselleen tarpeelliseksi tai sen toimivuuteen ei oltu tyytyväisiä. Aineistosta nousi esille kuitenkin kotipalvelun ja lastenhoidon tarpeellisuus.

”Varmaan enemmän apua just niinku lapsen kans tai lapsiin liittyvissä asioissa. Just et niillä olis jotain ideoita mikä vois niinku helpottaa arkee ja sais omaa aikaa.” H2

”Mun mielestä noi on tärkeimmät etsä tiedät että sulla on joku henkilö, jolle sä voit jutella ja saada apua lastenhoidossa...” H5

”Semmosille jotka sitä tarvii se ois vaan niin hienoo ku olis tämmösii jotka tulis kotia ja tekis jotain muutaki ku hoitais lapsia. Nyt kun ne tuli kotipalvelusta niin ne ei tehny muuta ku hoiti niitä lapsia. Sitten taas ennen vanhaan mä oon kuullu ku on kertoneet

jotku, että ne oli semmosia että ne teki kaikkea muuta paitsi hoiti lapsia. Semmosia vanhan ajan kodinhoitajia.” H6

Vanhempien harrastamiseen ja muuhun itsensä kehittämiseen jää vähän aikaa silloin, kun lapset ovat pieniä. Usein vanhemmat eivät myöskään osaa ottaa aikaa itselleen. Taloudellinen tilanne vaikuttaa vanhempien resursseihin toteuttaa itseään muun muassa harrastamalla tai matkustelemalla. Taloudellinen niukkuus voi estää kodin ulkopuolisen harrastamisen. Usein vanhemmat laittavat lapsensa itsensä edelle ja tinkivät omista menoistaan lastensa vuoksi. (Törrönen 2012, 55, 95, 105, 147.) Haastattelujen perusteella tuli ilmi, että vanhempien omiin harrastusmahdollisuuksiin toivottiin tukea ja oma harrastus koettiin tärkeäksi henkireiäksi arjen keskelle. Haastateltavat nostivat esille, että harrastusten myötä vanhemmat saivat omaa aikaa ja hengähdystauon kodin- ja lastenhoidosta. Usein se oli kuitenkin taloudellisesti ja lastenhoidollisesti mahdotonta. Osa haastateltavista mainitsi kirpputoreilla kiertelyn kuuluvan harrastuksiinsa, mutta sekin tehtiin usein yhdessä lasten kanssa ja se liittyi säästäväisyyteen ja pakollisiin hankintoihin, joita etsittiin kirpputorilta.

”Ehkä jos pääsis jollekin pienelle lomalle perheen kanssa.” H3

”Jos aikuiset haluis harrastaa jottain niin siihen ois kiva saada jottain tukee. Se ois semmonen henkireikä välillä pääsis pois kotoa ja lapsista.” H7

Törrösen (2012, 106) mukaan myös loma-ajat voivat tuntua pelottavilta ja niitä voidaan stressata etukäteen, jos rahaa lomailuun ei ole. Kaikilla ei ole mahdollisuutta edes vähäiseen irtiottoon arjesta. Sama tilanne on myös juhlapyhinä, erityisesti jouluna, jolloin lahjahankinnat rasittavat tiukkaa taloustilannetta.

6 Johtopäätökset

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää aikuissosiaalityössä asiakkaana olevien lapsiperheiden näkemyksiä vanhemmuuden tukemisesta ja voimaantumisen kokemuksesta. Tavoitteenani oli selvittää miten asiakkaat ovat kokeneet voimaantumista työskentelyssä sosiaalityöntekijän kanssa ja millaista tukea asiakkaat kokevat saaneensa vanhemmuuteensa. Lisäksi halusin selvittää mitä odotuksia ja toiveita asiakkailla on ennaltaehkäisevän lapsiperhetyön suhteen.

Päätehtävänä tutkimuksessani oli selvittää miten asiakkaat ovat kokeneet voimaantumista työskentelyssä sosiaalityöntekijän kanssa. Alatehtävien tarkoituksena on selvittää millaista tukea asiakkaat kokevat saavansa vanhemmuuteensa ja mitä odotuksia ja toiveita asiakkailla on ennaltaehkäisevän lapsiperhetyön suhteen.

Teoreettinen viitekehys tutkimuksessa koostuu aikuissosiaalityöstä ja sen sisällä tehtävästä ennaltaehkäisevästä lapsiperhetyöstä ja vanhemmuuden tukemisesta voimaantumisen näkökulmasta. Vaasassa ennaltaehkäisevä lapsiperhetyö on liitetty osaksi aikuisosiaalityötä. Aikuissosiaalityössä työskennellään aikuisten kanssa ja ennaltaehkäisevässä lapsiperhetyössä otetaan huomioon koko perhe ja keskitytään vanhemmuuden tukemiseen ja niiden ongelmien poistamiseen, jotka heikentävät perheiden hyvinvointia. Kun autetaan ja tuetaan vanhempia erilaisissa elämään ja lasten hoitoon ja kasvatukseen liittyvissä haasteissa, autetaan myös perheen lapsia ja voidaan ehkäistä lastensuojelullisia ongelmia. Eri kunnissa aikuissosiaalityö painottuu eri tavoin eikä yhtä ainoaa tapaa määritellä aikuissosiaalityötä ole. Aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön areenat muuttuvat koko ajan. (Juhila 2008, 18, 43.)

Tutkimustani varten haastattelin seitsemää aikuissosiaalityössä asioivaa äitiä. Osalla asiakkuus oli kestänyt jo pidemmän aikaa ja suurimmalla osalla haastateltavista oli palvelusuunnitelma tehtynä tai sosiaalityölle asetetut tavoitteet olivat selvillä. Tavoitteet vaihtelivat yksilöllisesti, mutta pääsääntöisesti sosiaalityön tavoitteena oli tukea äitejä vanhemmuudessa ja miettiä tulevaisuuden suunnitelmia niin, että itsenäinen selviytyminen niin taloudellisesti kuin sosiaalisesti onnistuisi parhaalla mahdollisella tavalla.

Tutkimuksen tulosten mukaan ennaltaehkäisevälle lapsiperhetyölle on tarvetta ja keskustelut sosiaalityöntekijän kanssa voivat olla asiakasta voimaannuttavia. Vanhemmu-

teen ei suoranaisesti koettu saavan sosiaalityöntekijältä tukea, mutta tutkimustulosten mukaan sitä ei odotettukaan, vaan tukea saatiin muun muassa neuvolasta ja lähiverkostolta. Sosiaalityöntekijän rooli lapsiperheiden kanssa työskennellessä liittyi muun muassa taloudelliseen avustamiseen ja erilaisiin etuuksien hakemiseen. Myös sosiaalityöntekijältä saatu henkinen tuki ja tsemppi sekä sosiaalityöntekijän saavutettavuus ja ihmissyys olivat merkittävässä roolissa asiakkaiden näkökulmasta. Tutkimuksen mukaan sosiaalityöntekijältä saatu tuki auttoi voimaantumaa niin, että tulevaisuuden suunnittelu tuli ajankohtaiseksi. Seuraavaksi tarkastelen saatuja tuloksia tarkemmin.

Ensisijainen vastuu lasten hyvinvoinnista on heidän vanhemmillaan. Tarvittaessa vanhemmat saavat tukea ja apua kunnan eri palveluista. Tavoitteena on tunnistaa varhainen tuen tarve ja sen oikea-aikainen tarjoaminen. Tukea lapsiperheille tarjotaan terveyttä ja hyvinvointia edistävillä sekä ongelmia ennaltaehkäisevillä ja korjaavilla tukitoimenpiteillä. Näillä palveluilla tarkoitetaan perheiden arkea ja yhteisöllisyyttä vahvistavia toimenpiteitä. Palveluista voidaan käyttää erilaisia termejä, mutta yhteistä niille kaikille on se, että niiden tavoitteena on perheiden voimavarojen vahvistuminen ja hyvinvoinnin tukeminen. (Perälä ym. 2011 17.)

Palveluiden tavoitteena on tarjota apua oikea-aikaisesti niin, ettei lasten ja perheiden ongelmat ehdi kasautua ja monimutkaistua. Ongelmien vaikeuduttua voidaan joutua turvautumaan lastensuojelun palveluihin, vaikka ongelmat olisivat voineet olla ratkaisutavissa jo varhaisessa vaiheessa. Lapsiperheiden terveyteen ja hyvinvointiin panostaminen on kannattava investointi tulevaisuutta ajatellen. Toimiva ennaltaehkäisy vaatii kaikkien lapsiperheiden kanssa työskentelevien tahojen yhteistoimintaa. Lapsiperheiden palveluiden ja niiden johtamisen kehittäminen on mahdollista jokaisessa kunnassa palvelujen järjestämistavasta huolimatta. Kunnissa keskeiset lapsiperheiden palvelut voitaisiin koota lähelle toisiaan niin, että palveluista muodostuu toiminnallinen kokonaisuus. (Perälä ym. 2013, 132–133.)

Lapsille ja perheille on vaikea antaa varhaista tukea, mikäli peruspalvelujen työntekijöillä ei ole riittäviä tukitoimia ja palveluja käytettävissä. Usein ajaututaan tilanteeseen, jossa perheille tarjotaan niitä tukimuotoja, joita kunnan omassa palveluvalikossa on helposti saatavilla. Tällöin vaarana voi olla, että palvelujen tarjoamista määrittävät muut kuin perheiden tarpeet. Usein lastensuojelun määrittämiä tukitoimia saadaan vasta kun perheellä on lastensuojelun asiakkuus, mutta kyseisiä tukitoimia kuten perhetyö, koti-

palvelu ja tukihenkilötoiminta, tarvittaisiin ja niistä hyödyttäisiin jo ennen kuin perhe on lastensuojelun piirissä. (Lastensuojelun Keskusliitto & Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia 2010, 23.)

Ehkäisevän lastensuojelun palveluita on parhaiten tarjolla silloin, kun ne kohdistuvat suoraan lapseen kuten päivähoito ja koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminta. Perheelle kohdennettujen palvelujen, kuten perhetyö ja lapsiperheiden kotipalvelu, saatavuus on vähäisempää. Parhaiten perheiden tuen tarpeeseen voidaan vastata tarjoamalla apua lasten ja perheiden kotiin. Perheet kaipaavat mahdollisuutta kotipalveluun. Vanhemmat tarvitsevat konkreettista apua ja ohjausta arjen rutiineissa kuten ruuanlaitossa, pyykinhuollossa ja lastenhoidossa. Pelkkä perhetyöntekijän tarjoama keskusteluapu ei auta vanhempaa, jos hän ei jaksakaan pestä pyykkiä eikä tiskata. Perheiden on saatava erilaisia tukipalveluja, vaikka he eivät olisikaan lastensuojelun asiakkaita. (Lastensuojelun Keskusliitto & Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia 2010, 15, 21.)

Tutkimuksessa nousi esille lapsiperheiden tarve konkreettiseen apuun lasten- ja kodinhoidossa. Vaasan kaupungilla on tarjota lapsiperheille kotipalvelua, mutta lisäksi kaivattiin niin sanottuja vanhan ajan kodinhoitajia, jotka auttavat kokonaisvaltaisesti perheitä muutenkin kuin lastenhoidossa. Käytännön työssäni sosiaalityöntekijänä olen huomannut, että tarvetta olisi ennaltaehkäisevälle perhetyölle, joka tarvittaessa opastaisi lapsiperheitä kädestä pitäen arjenhallintaan ja lasten kasvatukseen liittyvissä asioissa. Keskitymällä intensiivisesti ja yksilöllisesti tietyn aikaa perheen tukemiseen, voitaisiin mahdollisesti edesauttaa vanhempien omien voimavarojen ja arjenhallintataitojen kehittymistä ja tukemista ja tarjota konkreettista apua, jolla on merkitystä asiakasperhettä ajatellen. Tämä edellyttäisi kunnan resurssien kohdentamista entistä paremmin ennaltaehkäiseviin tukitoimenpiteisiin ja varhaiseen puuttumiseen ja auttamiseen.

Tutkimuksessa tuli esille, että lapsiperheet saavat paljon ohjausta ja tukea vanhemmuutensa lastenneuvoloista. Ongelmien peittäminen on kuitenkin helppoa eikä neuvolan työntekijä välttämättä huomaa vanhemman väsymystä tai muita ongelmia ellei vanhempi niistä itse kerro. Apua pyydetään usein vasta äärimmäisessä hädässä kun ei ole enää muita vaihtoehtoja tai kun joku ulkopuolinen tekee esimerkiksi lastensuojeluilmoituksen. Itsenäisen selviytymisen tarve on monelle suuri ja varsinkin yksinhuoltajilla on tarve näyttää muille, että pärjää yksin eikä apua tarvitse. Kynnys myöntää oma väsymyksensä tai riittämättömyyden tunteensa on suuri eikä apua oteta vastaan, vaikka sitä

olisi tarjolla. Haastatteluista oli havaittavissa, että pelko lastensuojelun asiakkaaksi joutumisesta on suuri ja estää usein avun pyytämisen. Lastensuojelunasiakkuuden ajatellaan tarkoittavan huostaanottoa ja muutenkin käsitys lastensuojelusta on negatiivinen, mikäli lastensuojelun kanssa ei ole ollut aikaisempaa yhteistyötä.

Tutkimuksen mukaan sosiaalityöntekijää ei koettu suoranaisesti vanhemmuuden tukijaksi ja lastenkasvatukseen ja huolenpitoon vaikuttavana henkilönä. Sosiaalityöntekijä koettiin enemmän henkilönä, johon pystyi tukeutumaan vaikeissa tilanteissa, jotka usein johtuivat taloudellisista ongelmista, mutta myös yleisestä väsymyksestä ja arjenhallintakykyjen puutteesta. Sosiaalityöntekijä koettiin joissakin tapauksissa myös enemmän ystävänä kuin viranomaiseksi. Kun luottamus sosiaalityöntekijään on syntynyt, asiakkaat pystyvät puhumaan sosiaalityöntekijälle asioista, joista eivät puhu kenellekään toiselle.

Tutkimuksen mukaan luottamuksen synnyttyä uskaltaa myös paremmin puhua myös vanhemmuuteen liittyvistä haasteista ja väsymyksestä. Tämä edellyttää sitä, että asiakas luottaa siihen, ettei sosiaalityöntekijä tee mitään asiakkaan selän takana. Tällä tarkoitan esimerkiksi lastensuojeluilmoituksen tekemistä. Luottamuksellisen asiakassuhteen saavuttaminen on ensisijaisen tärkeää, jotta avun pyytäminen ja vastaanottaminen on mahdollista. Hyvän ja luottamusta herättävän asiakassuhteen voidaan sanoa ennaltaehkäisevän esimerkiksi väsymyksestä johtuvaa lapsen kaltoinkohtelua, jos vanhempi uskaltaa puhua väsymyksestään ajoissa ja ottaa apua vastaan.

Tutkimuksesta nousi esille taloudellisen tuen vahva merkitys vanhempien kokemuksiin omasta ja lastensa hyvinvoinnista ja vanhemmuudesta. Jos taloudelliset haasteet koetaan liian suuriksi tai ne vievät liikaa energiaa arjessa, on vaikea keskittyä muuttamaan elämäntilannettaan muilta osin tyydyttäväksi. Siksi on tärkeää, että ensin saadaan selvitettyä taloudellinen tilanne ja kaikki tarvittavat etuudet kuntoon, ennen kuin voidaan kunnolla syventyä muihin perheen hyvinvointiin vaikuttaviin haasteisiin. Sosiaalityöntekijän rooli vanhemmuuden tukijana liittyi siis lähinnä ohjauksen ja neuvojen antamiseen toimeentulotukeen ja erilaisten etuuksien hakemiseen liittyen.

Taloudellisen tuen merkitystä ei voi vähätellä. Törrösen (2012, 30–32) mukaan köyhyys periytyy helposti vanhemmalta lapselle. Köyhien perheiden lapsista tulee todennäköisimmin köyhiä aikuisia ja köyhyyden sosiaalisen periytyvyyden on muun muassa Eng-

lannissa havaittu olevan yhteydessä vanhempien työasemaan, työttömiin kotitalouksiin, yksinhuoltajuuteen ja vanhempien alhaiseen koulutukseen. Kouluttamattomuus, mielen-terveys- ja toimeentulo-ongelmien on Suomessa havaittu kasautuvan ja lapsuuden köyhyys vaikuttaa tulevaan elämään monin tavoin.

Arja Jokinen (2008,115–116) kuvaa sosiaalityöntekijän antamaa tukea kolmella eri tavalla: tuki työmenetelmänä, tuki kohtaamisena ja tuki asianajona. Työmenetelmänä tukea käytetään siihen, että asiakasta autetaan saavuttamaan asetettuja tavoitteita. Tuki voi olla monenlaista kuten taloudellista tukea, palveluiden järjestämistä tai ohjauksen ja neuvojen antamista. Kaikille näille on kuitenkin yhteistä se, että tuen antamista ohjaa suunnitelmallisuus ja välineellisyys. Tukea käytetään välineenä tavoitteen saavuttamiseksi. Tavoitteellinen työ vaatii suunnitelmallisuutta ja Jokisen mukaan käänteisesti voidaan ajatella, että ilman suunnitelmaa asiakasta ei voida tukea. Ensin täytyy tietää mitkä ovat tuen tarpeet ja millä tavoin niihin tarpeisiin parhaiten voidaan vastata. Jokinen korostaa sitä mikä on aikaisemmin jo tullut esille eli yhteistyötä asiakkaan ja sosiaalityöntekijän välillä.

Tuki kohtaamisena liittyy sosiaalityöntekijän ja asiakkaan väliseen vuorovaikutukseen. Tässä tuen muodossa pyritään irrottautumaan kontrollista ja vahvasta tavoitteellisuudesta ja välineellisyydestä. Tukeminen nähdään asiakkaan tilanteen ja hänen maailmansa ymmärtämisenä. Tuki kohtaamisena edellyttää aitoa kohtaamista sekä ajan ja tilan antamista asiakkaalle. Ymmärrys voi syntyä vain vuorovaikutustilanteessa, jossa sosiaalityöntekijä aidosti pysähtyy kuuntelemaan asiakastaan ja kohtaa hänet avoimin mielin. Tavoitteena on muun muassa vahvistaa ja lisätä asiakkaan omaa jaksamista. (Jokinen 2008, 117–118.)

Tuki asianajajana tarkoittaa sitä, että sosiaalityöntekijä asettuu asiakkaan puolelle ja ajaa hänen asioitansa. Sosiaalityön asiakkaiden asema erilaisissa palvelujärjestelmissä voi olla vaikea. Asiakkaalta voi puuttua sellaisia taitoja ja tietoja, joita asioiminen eri palveluissa ja omista oikeuksistaan kiinni pitäminen edellyttää. Tällöin sosiaalityöntekijä voi tukea asiakasta hänen asioidensa hoidossa. Asianajo voidaan nähdä myös laajempänä yhteiskunnallisena vaikuttamisena, jolloin sosiaalityöntekijä voi tukea asiakkaitaan pyrkimällä vaikuttamaan niihin yhteiskunnallisiin epäkohtiin, jotka aiheuttavat eriarvoisuutta ja syrjintää. (Jokinen 2008, 118–119.)

Tämän tutkimuksen mukaan aikuissosiaalityöntekijältä saama tuki koostuu edellä mainituista Jokisen luokittelemista erilaisista tuen muodoista. Sosiaalityöntekijä nähtiin osana taloudellista tukea, mutta voimaantumista ajatellen tuki kohtaamisena oli merkittävässä osassa. Tutkimukseen osallistuneet äidit kokivat jonkin verran voimaantumista työskentelystä sosiaalityöntekijän kanssa. Tuki, joka auttoi voimaantumiseen, koostui lähinnä sosiaalityöntekijältä saadusta henkisestä tuesta ja tsempeistä sekä konkreettisesta avusta taloudelliseen tilanteeseen liittyen. Sosiaalityöntekijältä saatu kannustus antoi asiakkaille voimaa muuttaa elämänsä suuntaa ja ajattelemaan tulevaisuutta ja hakeutumaan muun muassa koulutukseen tai ilmoittautumaan TE-keskukseen. Myös tuki asianajajana tuli esille. Sosiaalityöntekijältä saatiin apua erilaisten etuuksien hakemisissa ja toisissa viranomaisissa ja palveluissa asioimisessa.

Voimaantumisen tukeminen edellyttää asiakkaan ja sosiaalityöntekijän välisessä asiakassuhteessa molemmien puolista vastavuoroisuuden kokemusta. Tavoitteena on lisätä asiakkaan yksilöllistä elämänhallintaa, itseluottamusta sekä ymmärrystä niistä tekijöistä, jotka estävät itsensä toteuttamista ja elämänhallintaa. Työn keskipisteenä ovat asiakkaan omat päämäärät ja itsenäisyyden tukeminen. (Heino ym. 2013, 22.) Malcolm Paynen (1997, 273) mukaan työntekijän täytyy näyttää asiakkaalle oma luotettavuus ja tasaver-taisuus ja työskennellä tavalla, joka asiakkaan mielestä on luottamuksellista sosiaalityötä. Vain tällä tavalla on mahdollista saada voimaantumista aikaan.

Voimaantuminen voi Hokkasen (2009, 334) mukaan tuoda asiakkaan elämään merkitystä, sisältöä ja laatua. Voimaantuminen on prosessi, jolla on positiivinen vaikutus ihmisen itsetuntoon ja toimijuuteen. Hokkasen näkemys voidaan yhdistää tutkimukseen osallistuneisiin asiakkaisiin. Asiakkaiden itsetunto on työskentelyn aikana kohonnut ja opiskeluiden tai työelämän pariin palaaminen on tullut ajankohtaiseksi. Tähän on vaikuttanut kokonaisvaltainen kokemus oman elämäntilanteen parantumisesta, mutta tutkimuksen mukaan sosiaalityöntekijän rooli tuen antajana on ollut vaikuttamassa voimaantumisen kokemukseen. Heino ym. (2013, 22–23) mukaan voimaantuminen on ihmisestä itsestään lähtevä henkilökohtainen prosessi. Tähän prosessiin vaikuttavat kuitenkin myös toiset ihmiset, olosuhteet ja sosiaaliset rakenteet. Toisen ihmisen voimaantumista voidaan tukea muun muassa ilmapiirin avoimuudella, mahdollistamalla toimintavapaus, rohkaisemalla ja turvallisen, luottamuksellisen ja tasa-arvoisen ilmapiirin luomisella.

Tässä tutkimuksessa en haastatellut sosiaalityöntekijöitä vaan tutkimuksen näkökulma oli asiakkaiden kokemuksissa. Mielestäni olisi mielenkiintoista haastatella myös sosiaalityöntekijöitä ja vertailla asiakkaiden ja sosiaalityöntekijöiden näkemyksiä asiakkaan tilanteen muuttumisesta. Näkeekö sosiaalityöntekijä asiakkaan voimaantumisen eri näkökulmasta kuin asiakas itse? Onko sosiaalityöntekijällä ja asiakkaalla erilaiset lähestymistavat ja ajatukset siitä mikä näyttäytyy arjessa voimaantumisenä ja vanhemmuuden taitojen kohentumisena? Keskittyvätkö asiakkaat niin voimakkaasti taloudelliseen puoleen, että he eivät itse näe oman tilanteensa ja vanhemmuutensa muutosta mikäli se ei suoranaisesti liity rahaan? Tutkimuksessa on havaittavissa, että asiakkaat eivät aina koe saavansa suoranaista tukea omaan vanhemmuuteensa sosiaalityöntekijältä. Saattaa olla niin, että asiakas ei osaa ajatella keskustelua sosiaalityöntekijän kanssa tueksi eikä itse näe muutoksia omassa arjessaan. Kuitenkin sosiaalityöntekijä voi nähdä pienetkin muutokset asiakkaan tilanteessa vanhemmuuteen liittyviksi. Sosiaalityöntekijän tehtävänä on tuoda näkyviksi pienetkin edistysaskeleet ja muutokset asiakkaan tilanteessa.

Payne (1997, 284–285) nostaa esiin sen, että sosiaalityöntekijälle jäävä voima jää sosiaalityöntekijälle, mikäli asiakas ei ota sitä vastaan. Sosiaalityöntekijän tehtävänä on mahdollistaa voiman vastaanottaminen ja luoda asiakkaan ympäristö sellaiseksi, että voimaantuminen on mahdollista. Voimaannuttavaa työtapaa käyttäessä on tärkeää muistaa, ettei käytä sitä niin, että sen avulla voi välttää vastuun ja tarvittavan tuen ja huolenpidon antamisen. Tutkimuksessa esiin tullut taloudellisen tilanteen merkittävyys on tärkeä asia voimaantumista ajatellen, eikä sen merkitystä saa unohtaa. Kun raha-asiat ovat kunnossa, pystyy paremmin keskittymään muihin asioihin.

Ennaltaehkäisevä perhetyö aikuissosiaalityössä on Vaasassa vielä alkutekijöissään ja työn kehittäminen ja suuntaviivojen hakeminen on työn alla. Toinen jatkotutkimuksen aihe voisi olla työn vaikuttavuus ja toimivuus. Mitkä ovat ne työtavat ja –menetelmät, joilla saadaan parhaiten muutosta aikaan asiakkaan elämässä niin, että sillä on vaikutusta asiakkaana olevan perheen hyvinvoinnin kokemukseen? Myös kokonaisvaltainen kuvaus asiakkaaksi tulosta, työn sisällöstä ja asiakkuuden mahdollisesta päättymisestä olisi mielenkiintoista tehdä. Mitkä ovat aikuissosiaalityössä tehtävän lapsiperhetyön tavoitteet, keinot tavoitteiden saavuttamiseksi, yhteistyötahot ja sosiaalityöntekijän ja asiakkaan roolit ja tehtävät prosessissa?

Vanhempien hallinnan tunteen tukeminen, terveyden edistäminen ja ehkäisevä työ ovat osa vanhempien osallisuuden ja voimavarojen vahvistamista. Perälän ym. mukaan kes-

keisimpiä kehittämisalueita palvelujärjestelmässä ja kunnassa ovat vanhemmille tiedottaminen ja heidän mahdollisuutensa antaa palautetta. Tiedon saamisen on todettu olevan vanhempia voimaannuttavaa ja se on yhteydessä omatoimiseen ongelmanratkaisuun ja itsehoitoon. Tiedottaminen myös ohjaa vanhempia oikeanlaisten palvelujen pariin oikea-aikaisesti. Tiedottamisessa keskeinen rooli on ammattilaisilla. Vanhempien yksilöllinen tunteminen ja ymmärtäminen parantavat heidän osallisuuttaan. (Perälä ym. 2011, 80–81.)

Perheitä autettaessa on tärkeää, että vanhemmat vastaavat itse viimesijaisesti omaa lastaan ja perhettään koskevasta päätöksenteosta ja ovat päätöksenteossa osallisina ja heitä kuullaan. Tavoitteena on tarjota perheille riittävästi tietoa, tukea ja eri vaihtoehtoja päätöksenteon tueksi. Tärkeää on ottaa huomioon perheen arvojen ja tarpeiden kunnioittaminen, viranomaisten ja palvelujen tarjoajien yhteistyö ja eri toimenpiteiden yhdistäminen yksilöllisesti ja perheen kannalta mielekkääksi kokonaisuudeksi. Vanhempien sitoutumista asioidensa hoitamiseen edistää se, että heillä on riittävästi tietoa tilanteestaan ja sen merkityksestä hyvinvointiinsa. Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen vuonna 2011 julkaistun raportin ”Miten lasten ja perheiden palvelut vastaavat tarpeita?” mukaan 51–70 % vanhemmista arvioi omat mahdollisuutensa vaikuttaa kunnassa melko tai erittäin vähäiseksi. (Perälä ym. 2011, 20.)

Tämän tutkimuksen yksi tarkoitus oli saada ennaltaehkäisevän lapsiperhetyön käyttäjien oma ääni kuuluville ja antaa heille mahdollisuus antaa palautetta ja kehittämisideoita toimintaan liittyen. Toivon, että tutkimuksen avulla perheiden kanssa työskentelevät sosiaalialan ammattilaiset saavat tietoa perheiden omista ajatuksista ja voivat kehittää omaa työskentelyään ja toimintatapojaan vastaamaan paremmin asiakkaiden tarpeita.

Lähteet

- Adams, Robert 1996: *Social Work and Empowerment*. Macmillan Press LTD.
- Antikainen-Juntunen, Eija 2005: Sosiaalityö psykiatrisessa työkyvyn arvioinnissa. Sosiaalityöntekijöiden käsitysten arviointi empowermentin näkökulmasta. Tampereen yliopisto. Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön laitos. Sosiaalityön ammatillinen lisensiaatintutkimus. Kuntouttavan sosiaalityön erikoisala.
- Clarkeburn, Henriikka & Mustajoki, Arto 2007: Tutkijan arkipäivän etiikka. Osuuskunta Vastapaino. Tampere.
- Enemmän ongelmien ehkäisyä, vähemmän korjailua? Perheitä ja lapsia tukevien palvelujen tuloksellisuus ja kustannusvaikuttavuus. Valtiovarainministeriön julkaisuja 11/2013.
- Eskola, Jari & Vastamäki, Jaana (2010): Teemahaastattelu: opit ja opetukset. Teoksessa Aaltola, Juhani & Valli, Raine (toim.): Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineiston keruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. 3. uudistettu ja täydennetty painos. PS-kustannus. Jyväskylä, 26–44.
- Hastrup, Arja, Hietanen-Peltola, Marke, Jahnukainen, Johanna & Pelkonen, Marjaana 2013: Lasten, nuorten ja lapsiperheiden palvelujen uudistaminen – Lasten Kaste – kehittämistyöstä pysyväksi toiminnaksi. THL. Raportti 3 / 2013.
- Heino, Eveliina, Veistilä, Minna & Törrönen, Maritta 2013: Vastavuoroisuuteen perustuva voimaantumisen tukeminen sosiaalialan hyvänä käytäntönä. Teoksessa Heino, Eveliina, Veistilä, Minna, Hännikäinen, Päivi, Vauhkonen, Teemu & Kärmeniemi, Nadezda (toim.) 2013: Vastavuoroiset ja voimaantumista tukevat käytännöt perheyön kehittämisessä. Empowerment of Families with Children –hanke 2011–2013. Helsingin yliopiston Koulutus- ja kehittämiskeskus Palmenia, Kotkan yksikkö. Koppijyvä Oy, 22-23.
- Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2012: Tutki ja kirjoita. 15.–17. painos. Kustannusosakeyhtiö Tammi. Helsinki.
- Hokkanen, Liisa 2009: Empowerment valtaistumisen ja voimaantumisen dialogina. Teoksessa Mäntysaari, Mikko, Pohjola, Anneli & Pösö, Tarja (toim.) 2009: Sosiaalityö ja teoria. WS Bookwell Oy. Juva, 317, 321–322, 324, 329–334.
- Howe, David 2009: *A Brief Introduction to Social Work Theory*. Palgrave Macmillan. London.
- Ihalainen, Jarmo & Kettunen, Terttu 2011: Turvaverkko vai trampoliini. Sosiaaliturvan mahdollisuudet. 6. painos. WSOYpro Oy. Helsinki.
- Jokinen, Arja 2008: Sosiaalityö tukena ja kontrollina aikuisten kohtaamisessa. Teoksessa Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi (toim.) 2008: Sosiaalityö aikuisten parissa. Vastapaino. Tampere, 115-119.
- Juhila, Kirsi 2008: Aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön yhteiskunnallinen paikka. Teoksessa Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi (toim.) 2008: Sosiaalityö aikuisten parissa. Vastapaino. Tampere, 18, 43, 55, 67.
- Juhila, Kirsi 2008: Aikuisuus sosiaalityössä. Teoksessa Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi (toim.) 2008: Sosiaalityö aikuisten parissa. Vastapaino. Tampere, 92-94, 102-103.
- Juhila, Kirsi 2006: Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina. Sosiaalityön yhteiskunnalliset tehtävät ja paikat. Vastapaino. Tampere.
- Järvinen, Tomi 2009: Voimaantumisen (empowerment) arvioinnin haasteita. Ammattikasvatuksen aikakauskirja 11(1), 8-17. OKKA-säätiö. Tulostettu 7.2.2014 <https://www.okka-saatio.com>
- Kajantie, Eero, Hovi, Petteri, Eriksson, Johan, Laivuori, Hannele, Andersson Sture & Rääkkönen, Katri 2013: Alkaako syrjäytyminen jo kohdussa? Teoksessa Reivinen,

- Jukka & Vähäkylä, Leena (toim.) 2013: Ketä kiinnostaa? Lasten ja nuorten hyvinvointi ja syrjäytyminen. Gaudeamus Oy. Tallinna, 36.
- Kananoja, Aulikki, Lähtinen, Martti & Marjamäki, Pirjo (toim.) 2011: Sosiaalityön käsikirja. Tietosanoma Oy. Helsinki.
- Kankainen, Leila 2012: Aikuissosiaalityön haasteet – Institutionaalinen näkökulma kehittämishankkeiden kuvaamaan sosiaalityöhön. Tampereen yliopisto. Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö. Sosiaalityön tutkimuksen laitos. Hyvinvointipalvelujen erikoisala. Sosiaalityön ammatillinen lisensiaatin tutkimus.
- Kekkonen, Marjatta 2004: Vanhemmuutta etsimässä ja tukemassa. Lapsiperheiden peruspalveluiden kehittäminen. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus. Raportteja 281. Gummerus Kirjapaino Oy. Saarijärvi.
- Kilpimaa, Marita 2009: Miten luoda toivoa ja turvallisuutta itsetuhoisille lapsille ja nuorille? Teoksessa Määttä, Kaarina & Uusitalo, Tuula (toim.) 2009: Kasvatuspsykologian näkökulmia ihmisen voimavarojen tueksi. Lapin yliopistokustannus. Rovaniemi, 84, 89.
- Krok, Suvi 2008: Vähävarainen yksinhuoltajaäiti etuusjärjestelmässä. Teoksessa Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi (toim.) 2008: Sosiaalityö aikuisten parissa. Vastapaino. Jyväskylä, 145–147, 166.
- Kuula, Arja 2011: Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. 2. uudistettu painos. Osuuskunta Vastapaino. Tampere.
- Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000)
- Lammi-Taskula, Johanna & Salmi, Minna 2009: Työ, perhe ja hyvinvointi. Teoksessa Lammi-Taskula, Johanna, Karvonen, Sakari & Ahlström, Salme (toim.) 2009: Lapsiperheiden hyvinvointi 2009. Terveystieteiden tutkimuskeskus. Helsinki, 38–39, 46–47.
- Lammi-Taskula, Johanna & Salmi, Minna 2009: Työnjako ja tyytyväisyys parisuhteeseen pikkulapsiperheissä. Teoksessa Lammi-Taskula, Johanna, Karvonen, Sakari & Ahlström, Salme (toim.) 2009: Lapsiperheiden hyvinvointi 2009. Terveystieteiden tutkimuskeskus. Helsinki, 50–51.
- Lammi-Taskula, Johanna & Bardy, Marjatta 2009: Vanhemmuuden ilot ja murheet. Teoksessa Lammi-Taskula, Johanna, Karvonen, Sakari & Ahlström, Salme (toim.) 2009: Lapsiperheiden hyvinvointi 2009. Terveystieteiden tutkimuskeskus. Helsinki, 60.
- Lastensuojelun Keskusliitto & Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia 2010: Ehkäisevän lastensuojelun kirjava todellisuus. Lastensuojelulain vaikutukset eri ammattiryhmien toimintatapoihin: Mikä toimii, mikä takkuu, mitä pitäisi kehittää? Lastensuojelun Keskusliitto. Helsinki.
- Leadbetter, Michael 2002: Empowerment and Advocacy. Teoksessa Adams, Robert, Dominelli, Lisa & Payne, Malcolm (toim.) 2002: Social Work: Themes, Issues and Critical Debates. Second Edition. Palgrave. New York, 201-202, 206.
- Mattila, Kati-Pupita 2008: Arvostava kohtaaminen arjessa, auttamistyössä ja työyhteisössä. PS-kustannus. Juva.
- Metsämuuronen, Jari 2009: Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. 4. laitos. International Methelp Ky. Helsinki.
- Mustajärvi, Seija 2008: Perhetyöhön sitoutuminen. Lastensuojelun perhetyön asiakkaana olevien vanhempien, perhetyöntekijöiden ja sosiaalityöntekijöiden kokemuksia. Tampereen yliopisto. Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön laitos. Sosiaalityön pro gradu – tutkielma.
- Mäkinen, Olli 2006: Tutkimusetiikan ABC. Kustannusosakeyhtiö Tammi. Helsinki.
- Määttä, Kaarina & Uusitalo, Tuula (toim.) 2009: Ihmisen vahvuudet auttavat selviytymään. Teoksessa Määttä, Kaarina & Uusitalo, Tuula (toim.) 2009: Kasvatuspsyko-

- logian näkökulmia ihmisen voimavarojen tueksi. Lapin yliopistokustannus. Rovaniemi, 8.
- Mönkkönen, Kaarina 2007: Vuorovaikutus. Dialoginen asiakastyö. Edita Prima Oy. Helsinki.
- Palojärvi, Helena 2009: Vertaistuki voimaantumisen välineenä sosiaalityössä. Miten Novat-ryhmä auttaa ja tukee, kun naisella on paha olo? Helsingin yliopisto. Yhteiskuntapolitiikan laitos. Sosiaalityön ammatillinen 1 lisensiaatintutkimus. Yhteisö-sosiaalityön erikoisala.
- Payne, Malcolm 1997: Modern Social Work Theory. Second edition. Macmillan Press Ltd. Great Britain.
- Perälä, Marja-Lena, Halme, Nina & Kanste, Outi 2013: Johtaminen, palvelut ja lapsiperheiden hyvinvointi. Teoksessa Reivinen, Jukka & Vähäkylä, Leena (toim.) 2013: Ketä kiinnostaa? Lasten ja nuorten hyvinvointi ja syrjäytyminen. Gaudeamus. Tallinna, 125-128.
- Perälä, Marja-Leena, Salonen, Anne, Halme, Nina & Nykänen, Sirpa 2011: Miten lasten ja perheiden palvelut vastaavat tarpeita? Vanhempien näkökulma. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. Raportti 36/2011. Juvenes Print – Tampereen Yliopistopaino Oy. Tampere.
- Pulkkinen, Lea 2002: Koti, koulu ja yksityinen elämänpääpiiri hyvän elämän ankkureina. Teoksessa Rönkä, Anna & Kinnunen, Ulla (toim.) 2002: Perhe ja vanhemmuus. Suomalainen perhe-elämä ja sen tukeminen. PS-kustannus. Jyväskylä, 19.
- Rautio, Susanna 2013: Diaries of family workers: empowerment and working with families with children. Teoksessa Törrönen, Maritta, Borodkina, Olga, Samoylova, Valentina & Heino, Eveliina (eds.) 2013: Empowering Social Work: Research and Practice. Kopijyvä Oy. Kotka, 159–160, 164-165.
- Räty, Seppo 2012: Lastensuojelulaki. Käytäntö ja soveltaminen. Edita Publishing Oy. Porvoo.
- Saurama, Eija, Kangas, Saija & Jouttimäki, Päivi (toim.) 2011: Uudistuva ja voimaannuttava aikuissosiaalityö. Visio vahvasta aikuissosiaalityöstä – hankkeen loppuraportti. Socca – Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus.
- Sevón, Eija & Huttunen, Jouko 2002: Odottavan äidin vastuu. Teoksessa Rönkä, Ulla & Kinnunen, Ulla 2002: Perhe ja vanhemmuus. Suomalainen perhe-elämä ja sen tukeminen. PS-kustannus. Jyväskylä, 77–80, 83–86.
- http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyovalineet/tyomenetelmat/kuvastin_malli/ (katsottu 11.4.2014)
- Strömberg-Jakka, Minna 2012: Miksi sossu ei tee mitään. Muuttuva aikuissosiaalityö. Teoksessa Strömberg-Jakka, Minna & Karttunen, Teija (toim.) 2012: Sosiaalityön haasteet. Tukea ammattilaisten arkeen. PS-kustannus. Juva, 140.
- Taskinen, Sirpa 2007: Lastensuojelulaki (4§7/2007). Soveltamisopas. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Oppaita 65. Gummerus Kirjapaino Oy. Vaajakoski.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2012: Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. 9. uudistettu laitos. Kustannusosakeyhtiö Tammi. Helsinki.
- Törrönen, Maritta 2012: Onni on joka päivä. Lapsiperheen arki ja hyvinvointi. Gaudeamus Helsinki University Press. Tallinna.
- Väisänen, Leena, Niemelä, Mika & Suua Pirkko 2009: Sanat työssä. Vuorovaikutus ammattitaitona. Kirjapaja. Helsinki.
- Yliruka, Laura 2006: Kuvastin. Reflektiivinen itse- ja vertaisarviointimenetelmä sosiaalityössä. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Työpapereita 15/2006. Valopaino Oy. Helsinki.

Liitteet

Liite 1. Tutkimuslupa-anomus

TUTKIMUSLUPA-ANOMUS

6.11.2013

Sosiaalityö ja perhepalvelut, tulosalueen johtaja Erkki Penttinen

Olen tekemässä Lapin yliopistossa sosiaalityön pro gradu – tutkielmaa Vaasan kaupungin aikuissosiaalityöhön liittyen. Anon tutkimuslupaa tutkielman suorittamiseen Vaasan kaupungin sosiaalityön palvelualueella.

Tutkimus on laadullinen tutkimus, jossa haastattelemalla pyrin selvittämään Vaasan kaupungin aikuissosiaalityöhön kuuluvan ehkäisevän lapsiperhetyön asiakkaiden näkemyksiä ja kokemuksia siitä, miten voimaannuttavina he kokevat keskustelut sosiaalityöntekijän kanssa ja millaista tukea he kokevat saaneensa omaan vanhemmuuteensa ja elämäänsä vaikeuttaviin ongelmiin ja millaisia toiveita heillä on ehkäisevän lapsiperhetyön suhteen.

Toivon, että tutkimuksesta on hyötyä sosiaalityössä tehtävän ehkäisevän lapsiperhetyön kehittämiseksi. Lisäksi haluan tutkimuksellani antaa sosiaalityön asiakkaille mahdollisuuden saada omat ajatuksensa ja kokemuksensa esille ja sitä kautta perheiden kanssa työskenteleville työntekijöille keinoja kehittää perheiden kanssa tehtävää asiakastyötä niin, että asiakkaiden kokemus omista voimavaroistaan vanhempina vahvistuu positiiviseen suuntaan.

Tutkielman työnimi on: Ennaltaehkäisevä lapsiperhetyö aikuissosiaalityössä – asiakkaiden kokemuksia vanhemmuuden tukemisesta ja voimaantumisesta.

Haen lupaa marraskuun 2013 – tammikuun 2014 välisenä aikana toteutettavaan aineiston keräämiseen. Tutkimus on laadullinen haastattelututkimus ja sen aineistonkeruutodina on puolistrukturoitu haastattelu. Aineisto analysoidaan sisällönanalyysillä. Haastateltavat ovat Vaasan kaupungin aikuissosiaalityön perheellisiä asiakkaita ja heidät valitaan niin, että palvelusopimus on laadittuna tai työskentelylle on muuten asetettu selkeät tavoitteet. Haastateltavaksi pyrin saamaan vähintään viisi asiakasta.

Kaikissa tutkielman tekemisen vaiheissa noudatan hienovaraisuutta ja tutkimuksen tekemisen eettisiä periaatteita, mm. luotettavuutta, puolueettomuutta ja anonyymiyttä sekä

salassa pidon velvoitteita. Haastattelutilanteet sovin jokaisen haastatteluun suostuvan kanssa yksilöllisesti siten, että salassapitovelvollisuus ei vaarannu. Valmis teksti kirjoitetaan niin, että kukaan haastateltava ei ole siitä tunnistettavissa. Tutkimusaineisto on ainoastaan minun käytössäni ja se hävitetään salassapitovelvollisuuden vaatimalla tavalla kun tutkielma on valmis.

Haastattelut on tarkoitus tehdä marraskuun 2013 ja tammikuun 2014 välisenä aikana siten, että haastattelut on litteroitu tammikuun loppuun mennessä. Sen jälkeen analysoin aineiston, kirjoitan tulokset ja johtopäätökset. Työn on tarkoitus olla valmis toukokuuhun 2014 mennessä.

Tutkielma painetaan Lapin yliopiston painossa. Se tarkastetaan ja hyväksytään tiedekuntaneuvoston kokouksessa ja valmistumisen jälkeen tutkielma on saatavilla Lapin yliopiston kirjastossa sekä sähköisessä Doria tietokannassa (www.doria.fi). Toimitan tutkielmasta oman kappaleen Vaasan kaupungin sosiaalityön palvelualueelle.

Lisätietoja voi kysyä sekä tutkimuksen tekijältä että ohjaajalta.

LIITE 1. Tutkimussuunnitelma

Opiskelijan yhteystiedot

Lapin yliopisto

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Sosiaalityön koulutusohjelma

Maria Tikkaaja

[yhteystiedot poistettu]

Tutkimuksen ohjaajan yhteystiedot

Lapin yliopisto

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Sosiaalityön koulutusohjelma

Jari Lindh, YTT, yliopiston lehtori

[yhteystiedot poistettu]

Vaasassa 6.11.2013

Hakijan allekirjoitus _____

Liite 2. Haastattelupyyntökirje asiakkaille

Hei!

Teen sosiaalityön pro gradu –tutkielmaa Lapin yliopistoon aikuissosiaalityön asiakkaiden kokemuksista vanhemmuuden tukemisesta. Tutkielman tarkoituksena on selvittää, ovat asiakkaat kokeneet voimaantumista omaan vanhemmuuteensa liittyen tapaamisissa sosiaalityöntekijän kanssa.

Tutkimusaineisto kerätään haastattelemalla aikuissosiaalityön asiakkaita, jotka haluavat kertoa omista kokemuksistaan tapaamisista sosiaalityöntekijän kanssa. Tutkielman avulla voidaan tuottaa tietoa siitä, millaisina asiakkaat kokevat tapaamiset sosiaalityöntekijän kanssa ja millaista tukea he kokevat saavansa. On tärkeää saada selville asiakkaiden omia kokemuksia ja tuoda sitä kautta sosiaalityön palvelujen käyttäjien oma ääni kuuluviin. Tutkielma on sosiaalityön pääaineen opinnäytetyö ja ohjaajana toimii YTT, yliopistonlehtori Jari Lindh.

Tutkielman tiedot käsitellään täysin luottamuksellisesti, tutkimukseen osallistuneiden henkilötiedot jäävät ainoastaan tutkijan nähtäväksi eikä valmiista tutkielmasta voi tunnistaa yksittäisiä henkilöitä. Tutkimukseen osallistuminen on täysin vapaaehtoista ja sen voi keskeyttää missä vaiheensa tahansa.

Toivon, että palautatte suostumuksen allekirjoitettuna mahdollisimman pian, viimeistään 21.12.13 mennessä. Otan tämän jälkeen teihin yhteyttä puhelimitse sopiaksemme yhdessä ajan haastattelua varten. Haastattelu voidaan tehdä joko sosiaalitoimistossa tai muussa rauhallisessa, teille parhaiten sopivassa paikassa.

Ystävällisin terveisin

Maria Tikkaaja

Mikäli teillä on kysyttävää tutkimukseen liittyen vastaan mielelläni kysymyksiin.

[yhteystiedot poistettu]

SUOSTUMUS TUTKIMUKSEEN OSALLISTUMISEEN

Lapin yliopiston opiskelija Maria Tikkaola on tekemässä pro gradu –tutkielmaa, joka käsittelee aikuissosiaalityön asiakkaiden kokemuksia voimaantumista omaan vanhemmuuteensa liittyen tapaamisissa sosiaalityöntekijän kanssa. Tutkimuksen aineisto kerätään haastattelemalla aikuissosiaalityön asiakkaita.

Haastattelut nauhoitetaan. Opiskelija sitoutuu tuhoamaan haastatteluaineiston, tallenteet ja muun materiaalin haastattelujen analysoinnin jälkeen. Tutkimuksen ja sen tulosten esittelyn yhteydessä ei missään vaiheessa tule ilmi haastateltavien henkilöllisyys tai mikään muu tunnistettavuuteen liittyvä tekijä. Saatuihin tietoihin nähden opiskelija noudattaa salassapitosäädöksiä.

Annan suostumukseni haastatteluun osallistumiselle

Päiväys ____/____ 2013

---

tutkimukseen osallistuvan allekirjoitus

---

nimen selvennys

---

puhelinnumero

Liite 3. Haastattelurunko

1. Sosiaalityön asiakkuus ja työskentelyn tavoitteet

- ikä, ammatti, koulutus
- asuminen
- perhesuhteet / muu lähiverkosto
- elämäntilanne tällä hetkellä (työ, opiskelu, muu toiminta)
- sosiaalitoimessa asioinnin syyt
- asiakkuuden alkaminen ja kesto
- palvelusuunnitelma / työskentelyn tavoitteet

2. Vanhemmuuden tukeminen

- Miten vanhemmuuttanne on tuettu sosiaalityöntekijän tapaamisissa?
- Miten perheenne voimavarat ja vahvuudet on otettu huomioon työskentelyssä?
- Osallistuminen ja vaikuttaminen omaa perhettä koskeviin asioihin, päätöksiin ja menelmiin?
- Tuki lähiverkostolta (sukulaiset, ystävät)?
- Millaisia muutoksia olette huomanneet omassa vanhemmuudessanne?
- Mitkä aikuissosiaalityön palvelut ja tukitoimet ovat auttaneet perhettäsi?

3. Voimaantumisen kokemus

- Mitä odotuksia teillä on ollut sosiaalityön suhteen työskentelyn alkaessa?
- Miten odotuksenne ovat toteutuneet?
- Millaista apua / tukea koet saaneesi sosiaalityöntekijältä tilanteesi muuttamiseksi?
- Mikä perhettänne on auttanut ja miten?
- Millaista tukea koet saaneesi omien voimavarojesi vahvistamiseksi?
- Miten koet omien vahvuuksiesi ja voimavarojesi muuttuneen työskentelyn aikana?

4. Kehittämisideat

- Jos voisit päättää minkä asian muuttaisit aikuissosiaalityöhön kuuluvan ennaltaehkäisevän lapsiperhetyön palveluissa mikä se olisi ja miksi?
- Onko jotain mitä olisi voitu tehdä toisin?
- Onko jotain mitä olet jäänyt kaipaamaan tai koet ettet ole tullut asiassa tarpeeksi kuuluksi?
- Millaisia odotuksia / toiveita perheelläsi on ennaltaehkäisevän lapsiperhetyön suhteen?
- Millaisia palveluja / tukitoimia olisitte toivoneet perheellenne?